ТРЫМАЙСЯ ПРАЎДЫ!

АБАЖУР

ГА «БЕЛАРУСКАЯ АСАЦЫЯЦЫЯ ЖУРНАЛІСТАЎ»
THE BELARUSIAN ASSOCIATION OF JOURNALISTS

№ 4 (128) 2019

Зоя Хруцкая
кіраўніца Маладзечанскай
пярвічнай арганізацыі
ГА «БАЖ»

Фота Вольгі Хвоін

Пераможца конкурсу

«ЛЕПШАЯ ФІЛІЯ 2019 ГОДА» –

Гродзенская суполка ГА «БАЖ», кіраўніца Вольга Корсун

Лаўрэатамі конкурсу «ЛЕПШАЯ ФІЛІЯ 2019 ГОДА» сталі:

Магілёўская абласная суполка ГА «БАЖ», кіраўнік Барыс Вырвіч;

Маладзечанская пярвічная арганізацыя ГА «БАЖ», кіраўніца Зоя Хруцкая;

Лунінецкі раённы філіял ГА «БАЖ», кіраўніца Алена Насковіч

Спецыяльным дыпломам
«ЗА РАЗНАСТАЙНАСЦЬ АКТЫЎНАСЦЯЎ І ТВОРЧЫ ПАДЫХОД ДА ПРАЦЫ»
ўзнагароджаная
Слуцкая суполка ГА «БАЖ»,
кіраўніца Вікторыя Капская

Спецыяльным дыпломам
«ЗА МЭТАНАКІРАВАНУЮ ПРАЦУ ДЛЯ ГУРТАВАННЯ СУПОЛЬНАСЦІ»
ўзнагароджаная
Бабруйская суполка ГА «БАЖ»,
кіраўніца Марына Маўчанава

Спецыяльным дыпломам
«ЗА ПАСПЯХОВУЮ І ПАСЛЯДОЎНУЮ ПРАЦУ»
ўзнагароджаная
Гомельская гарадская арганізацыя ГА «БАЖ»,
кіраўнік Мікола Бянько

ТРЫМАЙСЯ ПРАЎДЫ!

АБАЖУР

№ 4 (128) 2019

Выдавец: ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў»
Перыядычнасць: 1 раз у 3 месяцы
Выдаецца са снежня 2000 г.

Галоўны рэдактар
Уладзімір Барысавіч Дзюба

Скарыстаны здымкі Генадзь Верацінскі (1-я і 4-я вокладкі), Вольга Хвоін (вокладка № 2), здымкі з архіва рэдакцыі.

Выданне зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь, рэгістрацыйны № 833 ад 04.12.2009.
Падпісана да друку 16.12.2019.
Дата выхаду 30.12.2019.
Фармат 60х84/8.
Папера афсетная.
Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 8,0
Наклад 300 асобнікаў.
Замова №
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/142 ад 09.01.2014, № 2/34 ад 23.12.2013.
Распаўсюджваецца бясплатна.

**Адрас рэдакцыі:
220004, г. Мінск,
вул. Кальварыйская, 16-265.
Тэл.: (029) 126-70-98
E-mail: abajur@baj.by,
baj@baj.by
Сайт: www.baj.by**

Друкарня:
Таварыства з абмежаванай адказнасцю «МЕДЫСОНТ».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/34 ад 23.12.2013.
ЛП № 02330/20 ад 18.12.2013.
Адрас: 220004, г. Мінск, вул. Ціміразева, 9.
Тэл.: (017) 203-74-10,
(017) 203-53-41,
(029) 623-74-10
www.medisont.by

Между прошлым

Андрей БАСТУНЕЦ

«Каким был год? – Средним. Худшим, чем прошлый, но лучшим, чем наступающий», **– неплохая шутка, но истины в ней, по определению, – только доля. Та, которая ждет нас в 2020-м. Президентские выборы в Беларуси традиционно приводят к увеличению государственного контроля над медиапространством и усилению давления на «инакомыслящих». Можно предполагать, что эта тенденция сохранится («углубленная интеграция» и связанные с ней протесты добавляют напряжения).**

Что касается первой половины саркастического высказывания – *«хуже, чем прошлый»*, – то она здесь и сейчас неуместна или несвоевременна. Уже позапрошлый, 2018-й, был однозначно хуже (пожалуй, тяжелее его в этом тысячелетии были лишь кризисные 2010–2011 годы). Вспомним хотя бы 118 штрафов журналистам-фрилансерам за сотрудничество с иностранными СМИ без аккредитации, уголовное дело в отношении Алеся Липая и его скоропостижную смерть, обыски в редакциях и квартирах журналистов по делу «БЕЛТА», аресты 15 коллег (большинство из которых – женщины) и их уголовное преследование…

В 2019 год мы въехали как бы по инерции. Были осуждены Марина Золотова – единственная из обвиняемых в связи с «делом БЕЛТА», чье дело дошло до суда, – и блогер Сергей Петрухин (но оба приговора не связаны с лишением или ограничением свободы). Было возбуждено уголовное дело по подозрению Андрея Паука в сообщениях о лжеминировании – с проведением обыска и задержанием блогера (впоследствии подозрения были сняты, но «настоящий» лжеминер не найден), проведен обыск в офисе «Белсата», изъята техника (и вскоре возвращена); суды в том же темпе продолжали налагать штрафы по статье 22.9 Кодекса об административных правонарушениях журналистам-фрилансерам…

и будущим

И вдруг – все успокоилось. Если с января по май 2019-го журналистов по «фрилансеровской» статье штрафовали 38 раз, то потом до середины сентября наступило затишье. Всего один суд за лето.

Странно было бы не связать это с проведением в июне в Минске II Европейских игр. Накануне международные правозащитные организации обращали внимание на нарушения прав человека в Беларуси, в том числе на чрезмерные ограничения свободы выражения мнения, и призывали спортивные федерации отказаться от участия в соревнованиях. (Показательно, что первые Европейские игры прошли в Азербайджане, где ситуация с правами человека, пожалуй, еще хуже, чем у нас. А следующие игры должны состояться в 2023 году в Польше, которая стала единственной страной-претенденткой на их проведение и где вопросы соблюдения прав человека тоже стоят на повестке дня.)

То ли благодаря протестам правозащитников, то ли вопреки им, но лето-2019 оказалось для журналистов спокойным. В смысле ослабления галстука-удавки на шее (но и затянуть ее в случае надобности не представляет ни малейшего труда). Вероятно, сказалось желание официального Минска улучшить свой имидж и привлечь туристов и инвестиции, «приоткрыв» страну. Кажется, получилось.

Осенью состоялись выборы в Палату представителей. Люди постарше, может, помнят слова песни «Наутилуса Помпилиуса»:

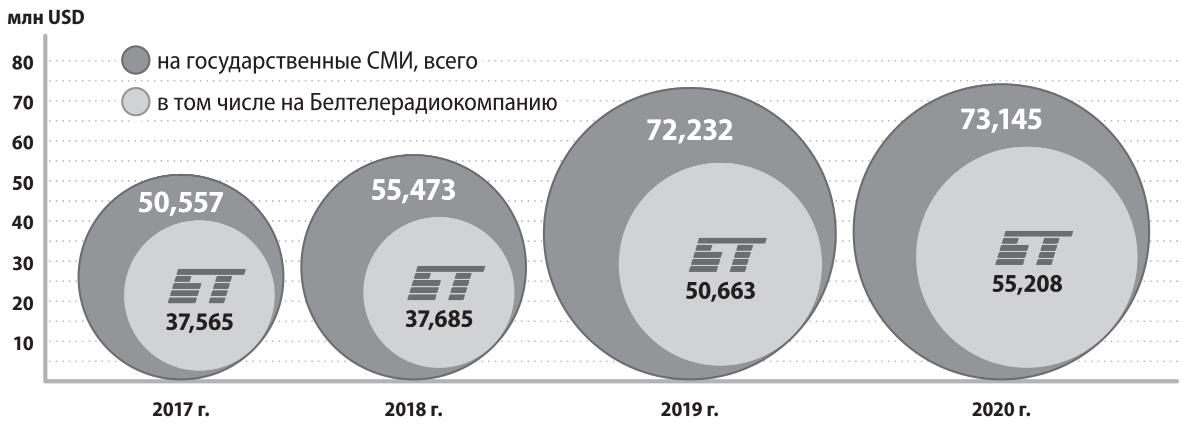
«Тихие игры под боком у спящих людей
Каждое утро, пока в доме спят даже мыши.
Мальчики знают, что нужно все делать скорей,
И мальчики делают все по возможности тише».

Приблизительно так выборы и проходили. В режиме тишины (это касается работы официальных структур и «мальчиков» из госСМИ). Более того, во время парламентских выборов телевизионщики называли главной кампанией года перепись населения. Проснулись они лишь с наступлением периода досрочного голосования. И не для того, чтобы скоропостижно обсудить программы кандидатов в депутаты, а лишь затем, чтоб призвать население безвременно прийти на избирательные участки.

С другой стороны, был во всем этом и позитив. Желание властей получить положительную оценку выборов европейскими структурами (спойлер: не вышло) привело, опять-таки, к более-менее нормальным условиям работы журналистов и во второй половине года.

Хотя не совсем уж было спокойно во второй половине года.

Тот же Андрей Паук, попробовавший судиться с милицией за нарушения его прав при расследовании сообщений о «минировании», получил угрозы: *«Завтра суд, и ты его проиграешь. Тема с обыском была создана для того, чтобы ты задумался о своем поведении, закрыл свой вонючий рот и устроился на работу. Скажи спасибо, что ничего не подкинули. Если будешь заниматься саботажем и очернением существующей власти, будут приниматься меры в отношении тебя. Сядешь, и твоя … жена будет передачки носить»*. (О том, что угроза «подкинуть» не пустая, говорит история с задержанием в ноябре Владимира Чуденцова. Впрочем, это

Бюджетное финансирование государственных СМИ в Беларуси и Белтелерадиокомпании (в долларах США по среднему официальному курсу)

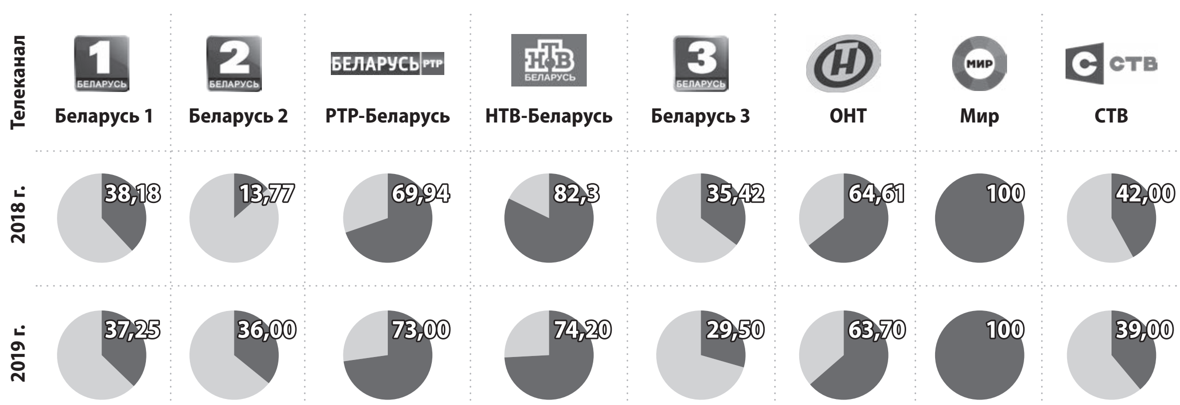
совсем другая история, мутная, с которой всем предстоит разбираться в 2020-м). С завуалированными угрозами столкнулась и журналистка «Зеленого портала» Наста Захаревич. Еще до окончания выборов возобновилось преследование фрилансеров по ст. 22.9 КоАП, хоть и не в тех масштабах: четыре штрафа с сентября по декабрь и пара протоколов, ждущих своего времени. Несколько интернет-ресурсов получили иски о защите чести и достоинства и компенсации морального вреда в связи с публикациями, завершившиеся частичным удовлетворением требований истцов…

Не хочу заканчивать на такой ноте обзор медийного года (по белорусским меркам вполне «вегетарианского»). Добавлю позитива. Правда, позитив не для всех, а лишь для «избранных».

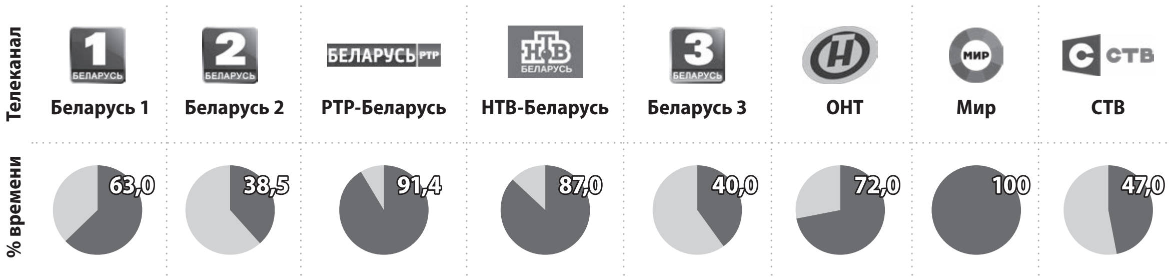
Уже в 2019 году финансирование государственных СМИ из республиканского бюджета резко увеличилось. А в бюджете на 2020-й (между прочим, дефицитном) планируется еще бо́льшим. Если сравнить с 2018 годом, финансирование госСМИ в 2020-м выросло на четверть. Причем практически весь прирост «съела» Белтелерадиокампания, бюджетное финансирование которой увеличилось за два года на 32 процента (!).

Доводилось слышать «в кулуарах», что такой рост поддержки государственного телевидения связан с необходимостью увеличить долю белорусских передач на ТВ. Что это нужно для усиления информационной безопасности страны при возрастании «гибридной» активности восточного «союзника», с которым, похоже, вошли в клинч на экономическом ринге, но продолжаем заключать соглашения о единой политике в информационной сфере.

В конце года (как и годом ранее) БАЖ провел мониторинг пророссийской пропаганды на государственном телевидении (которое до сих пор остается главным источником информации для белорусов,

Доля передач российского производства в прайм-тайм белорусских государственных телеканалов, включенных правительством в обязательный общедоступный пакет (кроме Беларусь 5) в 2018 и 2019 годах, %

Время, занятое передачами российского производства в прайм-тайм белорусских телеканалов, включенных в обязательный общедоступный пакет, %

хоть Интернет его и догоняет) и не нашел подтверждения этому патриотическому объяснению.

Как и год назад, половина телеканалов, включенных на внеконкурсной основе в «привилегированный» пакет и имеющих в результате этого первоочередной доступ не только к аудитории, но и к «рекламному пирогу», в лучшее время выпускали в эфир более 60% передач российского производства.

Со временем, которое эти передачи занимали в эфире в уходящем году (в 2018 мы такого замера не делали), еще хуже.

Если доверять исследованию Информационно-аналитического центра при Администрации президента (ликвидированного в феврале 2019-го), то самыми популярными телеканалами в Беларуси были (по мере снижения рейтинга) ОНТ, РТР-Беларусь, Беларусь 1 и НТВ-Беларусь. Ни у одного из лидеров телерейтинга в 2019-м не было меньше 63% российских передач, а у двух из них российское вещание в прайм-тайм занимало около 90% времени. Да, конечно же, эфир «забивали» в первую очередь развлекательные передачи, но именно они и «засасывают» аудиторию в «Русский мир», помещают ее в соответствующую систему координат и смыслов.

Замечу, что все из перечисленных здесь телеканалов – юридически белорусские. Те самые, финансирование которых в последние два года резко увеличилось.

Вот интересно, какую позицию они займут во время «неевропейских игр» в углубленную интеграцию?

Узнаем уже скоро. Оставайтесь с нами.

Просто работаем с удовольствием

Старый добрый текст рулит. Ушедший год только подтвердил, что и в онлайне – по крайней мере, среди наших читателей – этот вид контента самый востребованный. Шеф-редактор онлайн-медиа «Салідарнасць» (gazetaby.com) Елена Якжик подводит редакционные итоги 2019-го, а также с осторожностью делится ожиданиями.

Елена ЯКЖИК

«Не может быть – уже 16!» – ахнула я, реагируя на слова нашего главного редактора Александра Старикевича, когда он сказал, сколько лет мы работаем вместе. Шестнадцать лет назад мы выпускали газету, и я помню, как мы глобально «парились» раз в неделю, верстая еженедельник. А через год мы, газетчики, ушли в онлайн. Как слепые котята, которые думали, что там все почти так же. Какими наивными мы были! Ведь в запарках прошли последующие пятнадцать лет.

Годы пролетели так стремительно, что сложно понять, в какой момент потерялся счет. Универсальность, оперативность, мультимедийность, оригинальность, SEO, SMM и так далее, и тому подобное. С расстановкой приоритетов – на что ставка всегда, на что точно завтра, на что дальше – подумаем об этом завтра. И так семь дней в неделю, ведь онлайн не признает ни выходных, ни праздников.

Большая часть команды сформировалась тоже настолько давно, что диву

даешься. Вроде с виду такие же, но уже отцы/мужья/матери двоих детей с заботами взрослой жизни. И как у них времени хватает еще на эту чертову работу, которая иногда напоминает «день сурка», да еще так прекрасно выглядеть?!

Недавно, перед тем как рассказывать о фишках онлайн-медиа школьникам из Екатеринбурга, поинтересовалась у нашего Руслана Горбачева, пожелал бы он своему сыну пойти по нашему пути. Кто-кто, но Руслан, думала я, точно скажет: нет. Фанатка онлайна, я желала заполучить немного скепсиса.

Но ответ обезоружил:

– Так, лічу, што нармальны варыянт – калі разбагацець не марыш.

Вряд ли, идя в журналистику в нашей стране, мы мечтали стать миллионерами. Но, знаете ли, услышать такой ответ от человека, который работает в режиме нон-стоп больше десяти лет (и работы становится только больше), я тоже вряд ли рассчитывала. Ну не прелесть ли!

Конечно, огромную роль здесь играет атмосфера в команде, понятность миссии издания, прозрачность. В этом году мы стали еще более слаженными. Шаг за шагом выполнили все поставленные в январе 2019-го задачи, а главное – не изменяли своему многолетнему кредо: «Работать и стараться получать от этого удовольствие». Для нас, пишущих, этим удовольствием в первую очередь является творчество, все то, что часто в последнее время теряется за информационной гонкой, – авторский вдумчивый текстовый контент.

В минувшем году мы реализовали актуальные, на наш взгляд, спецпроекты, которые были положительно приняты нашей аудиторией. В любой момент, если не выстрелит, мы готовы были свернуть каждый. Но не пришлось. Оказалось, что чувствуем нашу аудиторию так, как она чувствует нас. Плюс все эти спецпроекты вышли далеко за пределы нашего медиа.

«Обратная сторона медали»

Основан на личном опыте учеников, студентов, преподавателей, родителей и рассказывает, что скрыто от посторонних глаз за стенами детских садов, школ, техникумов и вузов.

Так тема поборов в этом году попала в топы.

«"Приземленная" жизнь белорусов: вид сверху»

Пытаемся исследовать различные аспекты повседневной жизни за пределами Минска, преимущественно в малых городах, поселках и деревнях. Плюс смотрим на все это с помощью аэрофотосъемки с дрона.

Так увидели, что на земле дела обстоят, может, и не совсем хорошо, но зато насколько красива Беларусь с высоты птичьего полета!

«СССР: как это было на самом деле»

В этом году спецпроект заиграл по-новому благодаря историку Дмитрию Дрозду, который пишет статьи на основе уникальных архивных сведений.

Так раскрыли некоторые аспекты реальной жизни белорусов во времена Советского Союза.

«Дневники сотрудника НКВД: документальное разоблачение сталинизма»

Это – наша книга. Поводом для ее создания стала нашедшая отклик читателей серия статей Анастасии Зеленковой, посвященная рукописям бывшего сотрудника НКВД Иосифа Ятчени (сначала служил чекистом, а затем стал «врагом народа»). Но оказалось, что люди готовы не только держать немаленькие отрывки рукописи в закладках браузера, но и хотят иметь такие мемуары в домашних библиотеках.

Средства для издания этой книги мы собрали в рекордные сроки на краудфандинговой платформе ulej.by. После чего несколько раз допечатывали, и теперь она реализуется не только в сети, но и в книжных магазинах Минска. Издание этой книги – наша гордость.

Все эти спецпроекты мы продолжим в 2020-м и уже придумали новые. Будем экспериментировать и стараться по-прежнему получать удовольствие от работы, а значит – радовать наших читателей. Ведь, как выяснили недавно исследователи, белорусы предпочитают тексты.

А мы это знали, пусть бы так было еще минимум пятнадцать лет (улыбаюсь)!

Алесь АНЦІПЕНКА,
кіраўнік групы
маніторынга БАЖ

Як асвятлялі парламенцкую кампанію

Дзяржаўныя і недзяржаўныя медыя кардынальна па-рознаму асвятлялі нядаўнія выбары. І гэта невыпадкова. Але чаму так розніліся іхнія погляды на адну і тую ж падзею?

Пашукаем адказ, абапіраючыся на дадзеныя маніторынга асвятлення выбарчай кампаніі ў беларускіх СМІ, якія цягам двух з паловай месяцаў ладзіла ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў».

Выбары – гэта важна?

«Вядома, важна», – так здаўна гучыць агульнавядомая формула. Ды і ў мэдыя можна часам прачытаць, што гэта важная палітычная падзея. А ўдзел у выбарах – ганаровы і пачэсны абавязак кожнага грамадзяніна.

Чым ён пачэсны і ганаровы, сказаць цяжка. А вось высветліць, якое значэнне розныя мэдыя надаюць выбарам, зусім нескладана. Проста трэба памераць плошчу, якую газеты адводзяць выбарчай кампаніі, падлічыць эфірны час, выдзелены на радыё ці тэлебачанні, а потым параўнаць яго з часам на спартовыя навіны ці прагноз надвор'я. І вы ўбачыце, што было больш істотным – спартовыя навіны альбо навіны пра выбарчую кампанію.

Вось канкрэтныя лічбы. З 16 верасня па 16 лістапада праграма «*Панарама*» тэлеканала «*Беларусь 1*» адвяла выбарам 4% часу, прагнозу надвор'я – 7%, а спорту – 11%. Цікава, што прыкладна такія ж суадносіны характэрныя і для праграмы «*Наши новости*» *ОНТ: 4, 7* і *7%* ад агульнага часу вяшчання. А вось як выглядала праграма «*Радыёфакт*» (*Першы нацыянальны канал*

Беларускага радыё): выбарчы працэс – 5%, надвор'е – 6%, а спорт – 8,5%.

Такое супадзеньне выпадковае? Канешне, не. Таму паглядзім, як і што казалі медыя пра выбарчую кампанію, на кім і на чым акцэнтавалі ўвагу.

Хто ў цэнтры ўвагі

Лагічна дапусціць, што галоўнымі героямі кампаніі мусяць быць кандыдаты і тыя палітычныя партыі, якія ўдзельнічаюць у выбарах. Бо менавіта яны прапануюць грамадству ідэі – як вырашыць істотныя праблемы, якія яго (грамадства) хвалююць.

Так павінна быць. Але што адбывалася насамрэч?

Тут ізноў важна памераць і палічыць. Вось што атрымліваецца: тэлепраграма «*Панарама*» нібыта шмат часу адвяла кандыдатам у межах выбарчай тэматыкі – амаль 17% эфірнага часу. Але часцей за ўсё расказвала пра іх агулам, абстрактна, не знаёміла з іх палітычнымі ідэямі і не называла канкрэтныя прозвішчы. І атрымалася, што быццам бы ўсе кандыдаты «на адзін твар». Хто і які варыянт вырашэння нашых з вамі праблем прапаноўваў, узгадаць немагчыма.

Даведацца з тэлевізійных ці радыёперадач, дзяржаўных газет пра палітычны расклад сіл у краіне ці пра палітычныя партыі, што ўдзельнічаюць у выбарах, таксама было немагчыма. І вось што яшчэ кінулася ў вочы – аніякіх табе апазіцыйных партый і рухаў ці іх праграм. Калі пра апазіцыю – то агулам. І толькі негатыўнае.

А ў цэнтры ўвагі былі ЦВК ды іншыя выбарчыя камісіі, прыезд назіральнікаў, асоба прэзідэнта краіны, які казаў, як павінны прайсці выбары і які склад парламента патрэбен. Яшчэ былі неперсаніфікаваныя кандыдаты, а пазней, бліжэй да пачатку дэтэрмінаванага галасавання, – праўрадавыя арганізацыі (БРСМ, ФПБ) і выбаршчыкі, пра якіх казалі галоўным чынам ананімна. Альбо, калі і не ананімна, то гэта былі выказванні зусім не пра палітычны выбар і не пра рэальныя палітычныя праблемы, якія існуюць у краіне.

Але ж былі, скажа чытач, радыё і тэлевізійныя звароты кандыдатаў. Хай бы выбаршчыкі паспрабавалі даведацца, што будучыя дэпутаты прапаноўваюць. Што ж, давайце паспрабуем.

Прамы доступ

«Прамым доступам» называюць звароты кандыдатаў, калі яны атрымліваюць пэўны час ці плошчу ў электронных ці друкаваных медыя для таго, каб наўпрост звярнуцца да грамадзян.

Абавязак забяспечыць гэты доступ усклалі на некаторыя дзяржаўныя СМІ. Аднак ці ўбачылі, ці пачулі сваіх кандыдатаў выбаршчыкі?

На жаль, зрабіць гэта было амаль немагчыма. Бо з праграм перадач нельга было даведацца, хто і калі будзе звяртацца да выбаршчыкаў. Да прыкладу, праграма перадач тэлеканала «*Беларусь 3*» пазначала адно: «*Парламенцкія выбары – 2019*». І больш ніякай інфармацыі. Тое ж самае тычылася і дэбатаў.

А ў праграме перадач *СТВ* аналагічным чынам было пазначана: «*Парламенцкія выбары – 2019. Дэбаты*». Дзень і час выступаў канкрэтных кандыдатаў не анансаваліся ні на саміх тэлеканалах, ні на іхных сайтах.

> **Даведацца з тэлевізійных ці радыёперадач, дзяржаўных газет пра палітычны расклад сіл у краіне было немагчыма. Калі пра апазіцыю – то агулам і толькі негатыўнае.**

Тэлеканал «*Беларусь 3*» (беларускі варыянт канала пра культуру з аўдыторыяй, скіраванай зусім не на палітыку), на якім быў зарэзерваваны час для выступу большасці прэтэндэнтаў, не належыць да самага рэйтынгавага. А трансляцыі радыёзваротаў адбываліся далёка не ў зручны час (з 7.00 да 7.30), калі большасць людзей збіраецца альбо ўжо рушыць на працу.

Выступы кандыдатаў на ТБ і па радыё не дубляваліся на сайтах адпаведных тэлекампаній і радыёканалаў ці на YouTube, хоць шмат якія іншыя матэрыялы туды траплялі.

І, нарэшце, само права роўнага доступу не было забяспечана. Агулам за час маніторынгу мы налічылі 10 выпадкаў адмовы трансляцыі (публікацыі) зваротаў кандыдатаў у дэпутаты.

Недзяржаўныя мэдыя

Коратка пра тое, як яны асвятлялі выбарчую кампанію.

Па-першае, незалежныя СМІ пазбягалі ананімнай рэпрэзентацыі ўдзельнікаў выбарчага працэсу і не канцэнтравалі ўвагу на тэхнічных аспектах арганізацыі кампаніі.

Па-другое, як апазіцыйныя, так і не апазіцыйныя кандыдаты і палітыкі маглі ў іх выказвацца.

Па-трэцяе, бліжэй да завяршэння кампаніі недзяржаўныя медыя заўважна павялічылі аб'ём матэрыялаў, прысвечаных выбарчай тэматыцы, і менавіта ў накірунку, што тычыцца яе галоўных удзельнікаў – кандыдатаў.

Па-чацвёртае, яны імкнуліся падаваць розныя погляды і ацэнкі выбарчай кампаніі.

Па-пятае, у іх прысутнічала палітычная аналітыка і крытычныя меркаванні як пра дзейнасць улады, ЦВК, гэтак і арганізацыі выбарчай кампаніі.

Па-шостае, яны выказвалі той спектр меркаванняў і палітычных ацэнак выбаршчыкаў, якія немагчыма было знайсці ў дзяржаўных СМІ.

Некалькі лічбаў і фактаў.

За ўвесь час маніторынга інфармацыйны партал *TUT.BY* прэзентаваў 90 кандыдатаў, называючы іх прозвішчы! Хаця ў першы перыяд *(16.09–18.10.2019)* іх было ўсяго 7. Істотна павялічыўся аб'ём канкрэтнай інфармацыі, скіраванай на выбаршчыкаў. На сайце прысутнічала адпаведная аналітыка. З'яўляліся відэа, прысвечаныя тэме выбараў.

Газета «*Народная воля*» размаўляла з некалькімі апазіцыйнымі кандыдатамі, падавала інфармацыю пра канкрэтныя праблемы выбарчай кампаніі і крытыкавала ўладу.

Хоць недзяржаўная інтэрнэт-газета *Naviny.by* гэтым разам і не была аб'ектам маніторынга, аднак трэба адзначыць яе бліскучы праект *«Дэбаты-2019» (https://naviny.by/plot/debaty-2019)*, у якім бралі ўдзел самыя розныя кандыдаты – партыйныя і непартыйныя, праўладныя і апазіцыйныя.

Незалежныя СМІ выказвалі той спектр меркаванняў і палітычных ацэнак выбаршчыкаў, якія немагчыма было знайсці ў дзяржаўных СМІ.

Чаму так рознілася асвятленне кампаніі?

Адказ, безумоўна, ляжыць у палітычнай плоскасці. Любыя дэмакратычныя выбары – гэта заўсёды выбар паміж палітычнымі ідэямі, рознымі сістэмамі каштоўнасцей, розным бачаннем кірункаў ці курсаў развіцця краіны. І калі гаворка не ідзе пра патрэбныя рэформы ці змены, то і мэдыя, што з'яўляюцца часткай пэўнай палітычнай сістэмы, працуюць так, як працуюць. А менавіта – на захаванне статусу кво.

І таму:

– у асвятленні выбарчай кампаніі дзяржаўнымі медыя адсутнічалі выразная драматургія, барацьба пазіцый, канкурэнцыя палітычных ідэй і платформ, а сама тэма выбараў не з'яўлялася прыярытэтнай;

– галоўныя прэтэндэнты (палітычныя партыі і большасць кандыдатаў) не былі бачныя выбаршчыкам;

– пазнавальнымі заставаліся адно колькі праўладных арганізацый. Што да апанентаў улады, то іх пазіцыі ў апублікаваных дзяржаўнымі СМІ матэрыялах не былі пазначаныя;

– дзяржаўныя медыя і не імкнуліся заангажоўваць выбаршчыкаў у працэс палітычнага выбару будучых парламентарыяў.

Недзяржаўныя медыя, калі знаёмілі выбаршчыкаў з рознымі кандыдатамі, іх поглядамі і палітычнымі партыямі, што ўдзельнічалі ў выбарах, спрыялі ўсвядомленаму выбару чытачоў. Аднак уплыў гэтых медыя на электаральны працэс не з'яўляўся і не мог быць вырашальным, паколькі фарміраванне інфармацыйна-палітычнага «парадку дня» ў краіне належыць не ім, а дзяржаўным электронным і друкаваным СМІ.

Зразумела, што і ацэнкі выбарчай кампаніі, якія прэзентавалі дзяржаўныя і недзяржаўныя медыя, не супадалі і нават часта былі супрацьлеглымі. Бо, акрамя ўсяго іншага, тут можна гаварыць пра рознае разуменне журналістамі дзяржаўных і недзяржаўных медыя стандартаў прафесіі, як і абавязкаў падчас асвятлення выбарчых кампаній.

Бог дае выпрабаванні, каб нас умацаваць

Таццяна СМОТКІНА, журналіст-фрылансер, г. Глыбокае

Летась у мяне было шмат прыемных, а часам і зусім неспадзяваных момантаў, звязаных з нашай прафесіяй. Я вельмі люблю сваю працу і стараюся ўсё рабіць сумленна, бо шаную слухачоў Беларускага радыё Рацыя, з якім даўно і стала супрацоўнічаю.

Як бы гэта пафасна не гучала, лічу, што дзейнасць журналіста павінна прыносіць карысць грамадству, дапамагаць людзям. І самая лепшая ўзнагарода для мяне – чуць добрыя водгукі пра мае рэпартажы і перадачы.

У журналісцкіх конкурсах удзельнічаю рэдка, бо звычайна не стае часу, ды і зусім іншыя ў мяне прыярытэты. Але на пачатку мінулага года было прыемна, калі рэдакцыя сайта «Віцебская вясна» ўганаравала мяне і майго калегу Змітра Лупача званнем «Абаронца правоў чалавека года». Мы сталі пераможцамі ў намінацыі «За журналісцкую дзейнасць у прасоўванні каштоўнасцей правоў чалавека».

Таксама я атрымала дыплом за 2-е месца ў конкурсе журналісцкіх прац «Бежанец XXI стагоддзя». Гэта тэма мяне зацікавіла яшчэ ў 2014 годзе, калі я запісала інтэрв'ю з першымі ўцекачамі з Украіны. Потым зрабіла рэпартаж пра чачэнскіх бежанцаў, за што журы і прысудзіла ўзнагароду.

Летась я шчыра парадавалася і за маіх калег – Уладзіміра Скрабатуна і супрацоўнікаў яго рэдакцыі, – бо выйшаў 1000-ы нумар «Вольнага Глыбокага». З гэтай незалежнай газеты пачынаўся мой журналісцкі шлях. У рэдакцыі я пазнаёмілася з цудоўнымі, адданымі прафесіі людзьмі, з якімі падтрымліваю добрыя стасункі цягам 18 гадоў.

І, канешне, самы лепшы пазітыў для мяне – гэта падтрымка маіх родных і шчырых, правераных часам сяброў. Бо яны раздзяляюць са мной не толькі радасныя, але і сумныя падзеі.

А такіх падзей, на жаль, было зашмат. На пачатку мінулага года мяне са Змітром Лупачам бясконца турбавалі міліцыянеры «за супрацоўніцтва з замежнымі СМІ без акрэдытацыі». Неўзабаве адміністрацыйныя справы пачалі заводзіць толькі на Змітра. Відаць, сілавікам далі каманду ціснуць толькі на тых, хто на той час супрацоўнічаў з тэлеканалам «Белсат». Увесь гэты алгарытм пераследу нам даўно вядомы, часам здаецца, што ты да гэтага

судзім фрылансераў таму, што яны працуюць на прапагандысцкія СМІ. Але я шчыра кажу, што ніколі не займаюся прапагандай і заўжды прытрымліваюся журналісцкай этыкі, стараюся выконваць сваю працу прафесійна і годна!

Тут навідавоку двайныя стандарты ў адносінах да дзяржаўных і незалежных журналістаў. «Дзяржаўнікі», якія толькі і робяць, што ўхваляюць палітыку афіцыйных уладаў, атрымоўваюць акрэдытацыю без праблем. Незалежныя журналісты, якія часта і, што важна, абгрунтавана крытыкуюць дзеянні ўладаў, апынуліся па-за законам.

нават ужо прызвычаіўся. Аднак абурае, што пераслед журналістаў-фрылансераў не спыняўся ўвесь мінулы год. За выключэннем кароткага перапынку, калі праходзілі Еўрапейскія гульні. Потым усё пайшло па старой каляіне: маўляў, акрэдытацыі мы вам не даём, бо не прызнаём статусу журналіста-фрылансера. Таму складаем адміністрацыйныя пратаколы і судзім.

Адзін высокапастаўлены і дасведчаны чалавек паведаміў мне, што беларускія ідэалагічныя кантралёры кажуць так: мы

У дэмакратычных еўрапейскіх краінах журналісты-фрылансеры маюць тыя ж правы, што і штатныя супрацоўнікі рэдакцый. Беларуская асацыяцыя журналістаў не аднойчы звярталася ў Мінінфарм, да дэпутатаў парламента з прапановай унесці адпаведныя змены ў заканаўства аб СМІ. Аднак нас не чуюць.

Таму чаканні з прыходам 2020-га не менш трывожныя. Як, дарэчы, і ў большасці простых беларусаў, з якімі я сустракаюся штодня. Іх хвалююць не толькі мізэрныя заробкі ў рэгіёнах і нізкі ўзровень жыцця, але і заўтрашні дзень: што будзе з незалежнасцю нашай краіны, куды прывядзе так званая інтэграцыя?

Надаюць трывогі і маючыя адбыцца прэзідэнцкія выбары. Думаю, што ціск на незалежных журналістаў узмацніцца.

Але я аптымістка і верніца і маё крэда: «Усё, што ні робіцца, – да лепшага» – таму буду спадзявацца на лепшае, бо веру, што Бог дае нам выпрабаванні не проста так, а каб нас умацаваць.

Жадаю ўсім калегам у новым годзе больш аптымізму, вытрымкі, натхнення і, канешне, сямейнага дабрабыту.

Фота прадастаўлена аўтарам

ПРАВОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

ИТОГИ

Традиционно накануне Рождественских праздников мы подводим итоги проделанной работы. Анализируем каждое полугодие, чтобы определить эффективность нашей деятельности и направление – куда двигаться дальше, на что направить усилия в первую очередь. Обо все этом и не только юристам БАЖ есть что рассказать.

Олег АГЕЕВ, юрист, зампредседателя БАЖ

В минувшем году в программном направлении **«Защита журналистов»** появился ряд особенностей, которые повлияли на нашу работу. Дело в том, что в 2019 году уменьшилось количество случаев прямого давления на белорусских журналистов. Сократилось также количество штрафов, задержаний, уголовных дел и исков к сотрудникам негосударственных СМИ.

Это позитивные моменты, чему, безусловно, способствовала и наша работа в течение нескольких лет. В 2019-м уменьшилось и количество случаев участия моих коллег в судах (31 дело по сравнению с 53 в 2018 году). Юристы БАЖ представляли в судах интересы членов ассоциации по искам о защите чести и деловой репутации, а также о судебном признании незаконными действий государственных органов. Наши юристы готовили жалобы и обращения в государственные структуры, где защищали свободу мнений и право на информацию.

В Беларуси регулярно происходят конфликты, когда журналистов не допускают на мероприятия, запрещают видеосъемку и отказывают в предоставлении информации. Это далеко не полный перечень того, как государственный аппарат пытается ограничить и даже нарушить права журналистов. Нам постоянно приходится обжаловать действия милиции и решения судов, обращаться с жалобами на действия государственных органов, давать журналистам рекомендации и разъяснять их права.

> ***Чтобы быть услышанными, приходится общаться с высокопоставленными белорусскими чиновниками через международные структуры: ООН, ОБСЕ и другие.***

В ушедшем году юристы отстаивали свободу слова и в международных инстанциях, так как в рамках белорусской правовой системы только в некоторых случаях нам удалось добиться законного, то есть справедливого решения. Причина «непробиваемости» этой системы кроется в том, что

Суды над журналистами по «делу БЕЛТА» привлекли особое внимание коллег. И правоохранительных органов. Фото правозащитного центра «Весна»

> ***Причина «непробиваемости» системы кроется в том, что большинство дел против журналистов можно считать политически мотивированными, поскольку они терпят преследование за свою профессиональную деятельность.***

большинство дел против журналистов можно считать политически мотивированными, поскольку они терпят преследование за свою профессиональную деятельность – за реализацию права на свободу слова. Поэтому, опираясь только на правовые механизмы внутри страны, защитить журналиста весьма сложно. Однако следует отметить, что все, кто обратился к нам за правовой помощью, ее получили.

Есть успехи в отстаивании стандартов свободного выражения мнения и права на доступ к информации на международном уровне. В 2019 году было подано 5 индивидуальных сообщений в Комитет ООН по правам человека. И 10 обращений, которые наши юристы подали в предыдущие годы, были также зарегистрированы в уходящем 2019-м. При их рассмотрении коммуникация с белорусскими властями велась через Женеву. В этом году нам удалось доказать правоту в международных органах по четырем ранее поданным делам.

В рамках программы **«Правовое образование и просвещение»** мы проводили образовательные мероприятия для журналистов, консультации, готовили публикации на правовые темы для сотрудников СМИ, делали заявления, рассказывали о давлении на журналистов телеканала «Белсат» и радио.

Сегодня наши юристы работают на семинарах «Основы правового регулирования деятельности журналистов» и «Правовая безопасность журналистов». В процессе тренингов мы хотим добиться, чтобы журналисты могли идентифицировать свои основные права и случаи их нарушения, определять для себя правовые рамки при работе над материалом и модели поведения в случае нарушения их прав. Всего в 2019 году мы провели 46 занятий для независимых журналистов, причем не только в Беларуси, но и в Литве, Украине, Азербайджане.

Понимая важность направления под условным названием **«Расширение пространства свободы слова»**, мы не однажды пытались донести нашу позицию и предложения до государственных чиновников республиканского и местного уровней.

В 2019-м мы обращались в Конституционный суд Беларуси с предложениями по сокращению сроков при рассмотрении запросов журналистов. В Витебской области мы подготовили и подали обращение об изменении порядка работы местных властей со СМИ.

К сожалению, наши письменные обращения в государственные органы

и личные встречи с чиновниками различных ведомств пока нельзя назвать очень эффективными. Хотя мы постоянно обосновываем нашу позицию, опираясь на международные стандарты и обязательства белорусского государства, чиновники далеко не всегда прислушиваются к нашим аргументам. Но отступать мы не намерены.

В связи с этим, чтобы быть услышанными, приходится общаться с высокопоставленными белорусскими чиновниками через международные структуры. Юристы БАЖ готовят альтернативные доклады о ситуации со свободой слова и направляют их в структуры ООН, ОБСЕ и другие международные инстанции. Разумеется, при подготовке таких документов мы работаем совместно с правозащитными организациями Беларуси.

В 2019 году коалиция правозащитных организаций, в которую входит и БАЖ, подготовила и направила в ООН доклад о выполнении Беларусью обязательств в области прав человека. Один из разделов – «Свобода выражения мнения, свобода СМИ» – был подготовлен нашей Ассоциацией.

В последующие годы мы планируем продолжать эту работу. Прежде всего по изменению ситуации с аккредитацией журналистов, которую государственная система зачастую использует для создания препятствий в доступе к информации.

Условия, в которых приходится работать независимым белорусским СМИ, требуют широких юридических знаний, поэтому мы не забываем про собственную профессиональную подготовку, что и определено в программе «**Развитие потенциала юристов БАЖ**». Прежде всего это касается обучения юристов международному праву. В этом нам помогает наш постоянный партнер – Белорусский дом прав человека с программой «Международное право в защиту общественных интересов», где усовершенствовали свои знания трое наших юристов.

Дважды в год мы проводим образовательные семинары по обмену опытом, изучению новых практик, анализу изменений и дополнений в белорусском законодательстве, которые затрагивают свободу слова.

Деятельность в 2019 году	Всего
Участие в судебных делах – из них успешных	31 4
Защита журналистов в других госорганах – из них успешных	79 23
Юридические документы – из них успешных	202 28
Индивидуальные сообщения в КПЧ ООН Зарегистрированные сообщения в КПЧ ООН Рассмотренные сообщения в КПЧ ООН Коммуникации с КПЧ ООН	5 10 4 4
Публикации в СМИ по правовым вопросам	76
Публикации с описанием деятельности юристов	59
Консультации при привлечении к ответственности	122
Иные консультации	944
Юридические экспертизы	754
Семинары и тренинги	46
Законодательные инициативы	2
Встречи с госслужащими	29
Встречи с представителями международных организаций	53

Подводя итоги, хочу отметить, что ситуация со свободой слова в нашей стране остается достаточно тяжелой. Реальность такова, что в действующее законодательство зачастую вводят ограничения, которые приводят к нарушению права на свободу слова. Разумеется, мы будем противостоять такой практике.

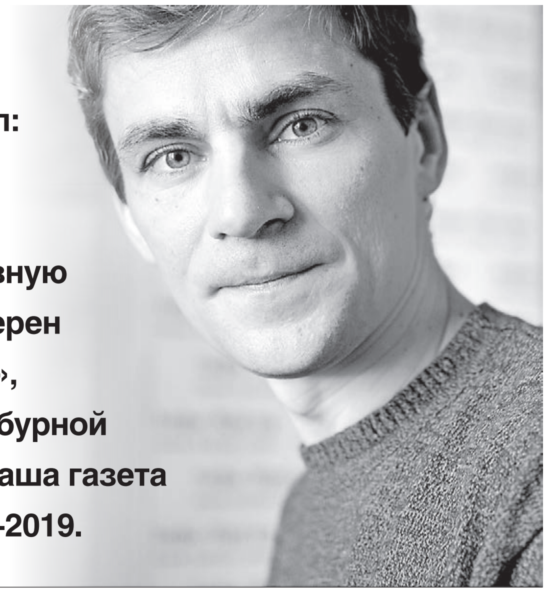
Я хочу поблагодарить за совместную работу всех юристов Белорусской ассоциации журналистов, которые активно защищали права журналистов.

С наступившим 2020 годом, дорогие коллеги и друзья! Пусть он будет для всех нас хотя бы чуточку лучше, чем год минувший.

Лучшее региональное медиа-2019

Что «Кур'ер» сделал за год

На церемонии награждения «Лучшее региональное медиа-2019», прошедшей в Минске 15 ноября, я думал: «Журналисты из других "регионалок" очень хорошо поработали, и наше издание из Слуцка вряд ли получит главную награду конкурса». Я был настолько уверен в этом, что, когда назвали «Інфа-Кур'ер», сразу не воспринял эти слова. Лишь по бурной реакции своих коллег до меня дошло: наша газета признана лучшим региональным медиа-2019.

Олег РУБЧЕНЯ

Конкурс учрежден Ассоциацией издателей региональной прессы «Объединенные Масс-Медиа». На нем международное жюри отмечает не только лучшие издания и их сайты, но и работы журналистов, которые писали на социально-экономические темы, о проблемах экологии, образования, готовили фото- и видеоистории. Отмечали также лучшие расследования, публикации на исторические темы, социальные акции. В этом году в конкурсе участвовали 85 журналистов, которые прислали 250 материалов.

Теперь я хочу рассказать, что нового мы сделали в минувшем году, с какими вызовами столкнулись и что особенно порадовало нашу редакцию.

Перемены и адаптация

«Редакция, которая не способна меняться, не выживает», – теперь мы не совсем согласны с этим утверждением, ибо оно не совсем точно. Потому что выживает та редакция, которая способна меняться ***быстро***. В 2019 году газете «Кур'ер» пришлось убедиться в этом. Это был один из самых жестких вызовов…

К весне 2019 года мы остались без отдела рекламы. Ни много ни мало… Но никто не отменял обязательств перед партнерами, фактора конкуренции и, естественно, зарплат сотрудникам редакции. В конце 2018-го начальник отдела уволилась по семейным обстоятельствам, а два менеджера последовательно ушли в декретные отпуска.

И это на фоне того, что в регионе найти грамотных сотрудников на порядок сложнее, чем в большом городе. Решая кадровый вопрос, нужно было еще и перестраивать работу редакционного отдела. В итоге нам удалось не только залатать пробоину и преодолеть кризис. Нам удалось повысить доходность издания и выстроить новые отношения между рекламным и редакционным отделами.

На фото слева направо: новостной редактор Анастасия Улащик и журналист Наталия Жаврид готовят к публикации новость. Фото: Алесь Достанко

«Кур'ер» любит сотрудничать с художниками. Тем более, как показывает опыт, читатели любят работы наших иллюстраторов. Фото: Алесь Достанко

Инстаграм-сериал

В январе редакция придумала одну безумную для нас штуку, которую в Беларуси никто не делал: снять сериал специально для Instagram. По замыслу это был молодежный сериал, сделанный школьниками.

Вот итог: при поддержке газеты «Кур'ер» в июле был выпущен первый сезон сериала, в ноябре – второй. В обоих сезонах 17 эпизодов.

На фото слева направо: журналист Наталия Жаврид и новостной редактор Анастасия Улащик планируют совместную работу на завтра. Фото: Алесь Достанко

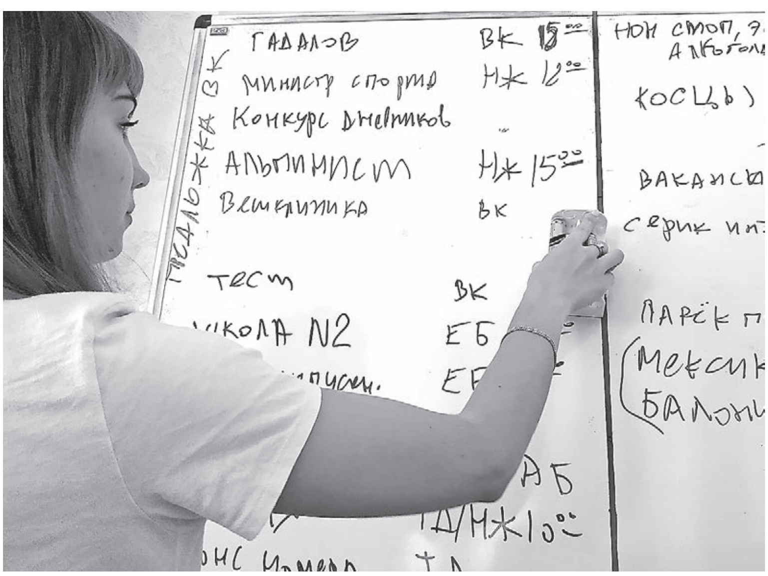
2019-й год прошел под знаком мероприятий, организованных газетой. Алексей Скрынников, внештатный журналист, фотограф и видеооператор, готовится к благотворительной фотовыставке, созданной по итогам образовательного курса по фотографии Белорусской ассоциации журналистов. Алексей Скрынников – выпускник этого курса. Фото: Алесь Достанко

Суть затеи такова: в минутных сериях сами молодые люди рассказывают о тех проблемах, которые их волнуют, ищут героев, через которых будут рассказаны истории. Иначе говоря, проводилась та же журналистская работа, только язык повествования был нетипичным. Ребята сами были журналистами, сценаристами, режиссерами, актерами, операторами. Ко всему прочему команда школьников сделала для газеты более сотни интересных инстаграм-сюжетов и просто опросов на улицах Слуцка. С января количество подписчиков газеты в Instagram выросло с 8 до 15 тысяч.

Мероприятия

Этот год прошел под знаком мероприятий, организованных редакцией. «Кур'ер» учредил и в январе организовал «Instagram года #Слуцк». Была и официальная церемония награждения, и after party, и серия интервью на сайте и в газете.

Это стало началом. За год мы провели еще 25 встреч и акций. Большинство из них были ориентированы на женскую аудиторию: встречи с психологом, врачом-гинекологом, мастер-классы по йоге, танцам, пошиву эко-сумок, визажу. Это не считая конкурсов для читателей, вроде фотобаттла «Мой урожай», и с десяток активностей поскромнее.

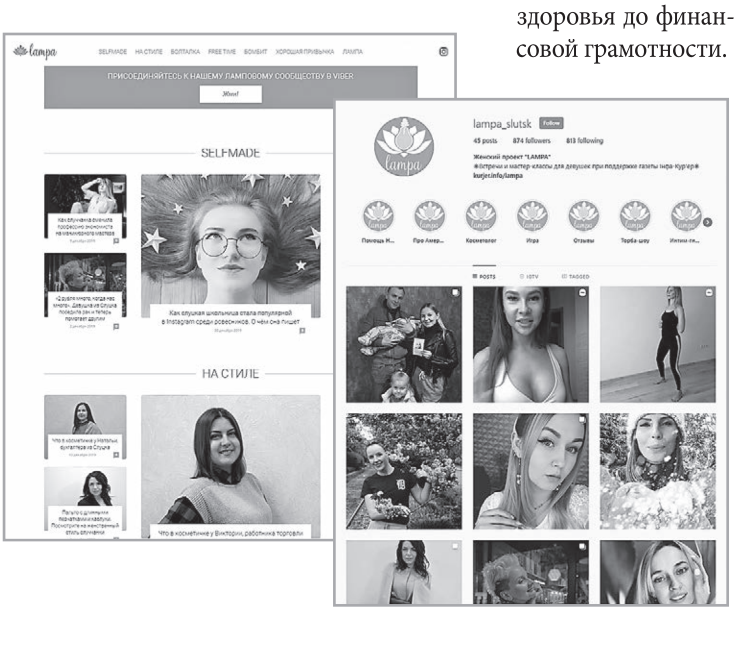

Планерки в редакции проходят в начале и в конце рабочего дня. Новостной редактор Анастасия Улащик помечает тему текущего дня. Фото: Алесь Достанко

Сотрудники газеты «Кур'ер» после церемонии награждения, 15 ноября, Минск. На фото слева направо: Жанна Авдеева, редактор печатной версии газеты, Алесь Достанко, редактор цифровых платформ газеты, Алеся Белая, журналист, Наталия Жаврид, журналист. Фото: Сергей Станкевич

Как итог: создание женского клуба «Лампа» с сообществом в Viber, специальной страницей на нашем сайте (интернет-журнал «Лампа») и отдельным Instagram-аккаунтом. На год вперед составлен график мероприятий для женской аудитории, которые в основном направлены на образование в разных сферах жизни: от укрепления здоровья до финансовой грамотности.

Журналистика

Вернемся к переменам и адаптации. За год наши журналисты еще больше «прокачали» свои навыки (спасибо и БАЖу за это). Не будем останавливаться на сложных, важных и резонансных сюжетах, лонгридах и мультимедийных материалах – это есть в работе каждой редакции, которая стремится развиваться. Из нового: мы освоили работу над долгосрочными темами, которые нужно планировать, а потом заниматься полгода-год.

Похоже, читатели оценили наши старания. Не буду утомлять цифрами. «Кур'ер», как и все прошлые годы, остался в числе лидеров среди изданий на юге Минской области. В Слуцке посещаемость нашего сайта в 3 раза выше, чем у трех других местных новостных ресурсов вместе взятых (данные SimilarWeb). За минувший год мы этот отрыв увеличили.

Редакция надеется, что жюри оценило не только то, что мы сделали, но и тот потенциал, который дал нам 2019 год.

Интер-грация: «Беларусь 1» и прикладная геополитика

заметки медиаэксперта

Смотреть государственное ТВ вредно для здоровья, но любопытно для эксперта. Державный телевизор «Беларусь 1» – парадная витрина того, как и о чем хочет говорить сегодня власть. Шаблонные протокольные речевки (с дословной озвучкой в разном исполнении два дня подряд и еще раз – в воскресном итоговом обзоре), безразмерное вещание первого лица страны, пафосный публицистический стендап, точечные включения боевой истеричной риторики, детские песни и пляски, подарки народу к 7 ноября (за деньги того же народа – но кто вам вспомнит?), белозубый спортивный энтузиазм, вечная линия Сталина… И, разумеется, странные русские братья – неизменный спарринг-партнер нашего главного спортсмена.

Максим ЖБАНКОВ

Общее впечатление от очередного сканирования провластного информационного потока (где новости – не новости, эксперты – не эксперты, а главные события не случаются, а назначаются) оказалось двойственным.

С одной стороны, общий смысловой баланс и тональность за год принципиально не изменились, с другой – заметно иной стала общая подача сюжетов вокруг альянса с восточным соседом. Резко сдулась восторженная риторика.

Показательно, что самые эмоциональные – и предельно условные – радостные речи о нашей большой дружбе звучали в отсмотренном материале не от белорусов, а от российских политиков и чиновников (причем за пределами России – в Австрии и Беларуси).

Единственное исключение в ряду «выездной» дипломатической риторики – хвалебный спич коммуниста Зюганова в репортаже с московского шествия 7 ноября:

«Я кланяюсь белорусскому народу за верность самым светлым идеалам, за то, что они продолжают лучшие традиции нашей Победы и Октября… Беларусь в этом плане всем нам показывает пример!»

(«Панорама», 07.11.2019)

Как ехидно заметил в «Клубе редакторов» главный редактор «Аргументов и Фактов» в Беларуси Игорь Соколов:

«Внимание, говорит Москва! А все остальные работают…»

(«Клуб редакторов», 08.11.2019)

Сосед неудобен и заносчив, но это не страшно: у него пустые амбиции, а вот у нас – дела и поступки.

На «Беларусь 1» Россию не хвалят, а увещевают и упрекают. В лучшем случае – обозначают как технического союзника с дурным характером, который хоть и делает что-то для общей пользы, но требует постоянного присмотра и регулярного контроля. Прежняя любовь к Москве разменялась на текущий процесс реализации нишевых договоренностей и разовые инфоповоды вроде прибытия из России новой партии истребителей.

Общая интонация оценки событий с российско-белорусской повесткой стала более сухой и деловитой. Позитивный пропагандистский словарь сменился безличным языком протокола с периодическими всплесками нервных обидок и публичным выставлением претензий восточному союзнику (как в собственно новостных сюжетах, так и в публицистических вставных блоках типа «Макей и Лавров»):

«К сожалению, даже давние партнеры, союзники, братья, порой вместо того чтобы договариваться, искать решения действительно важных для людей вопросов, ищут повод оскорбиться!»

(ведущий Сергей Луговский, «Панорама», 04.11.2019)

«У нас в Беларуси дела говорят сами за себя. Говорят красноречиво тем, кто хочет услышать их и понять. А к иным есть, будут у белорусов вопросы…»

(журналист Глеб Лавров, «Панорама», 04.11.2019)

Общее снижение градуса интеграционного восторга совпало с переключением акцентов – уходом от демонстрации приоритетной связки с собственно Россией к постсоветским геополитическим альянсам типа ЕАЭС и весомой роли в них белорусского президента. Репортаж из Австрии:

«Всех президент повел за собой. В кругу журналистов кто-то метко заметил: "Ну прям Советский Союз!". В этот момент Александр Лукашенко как настоящий лидер символично объединил все страны СНГ. Впереди президент – за ним представители союзных республик»

(«Панорама», 11.11.2019)

Иными словами, в информационной политике вечернего эфира «Беларусь 1» наблюдается последовательный курс на передел символического первенства в пользу Лукашенко, который выступает как рачительный хозяин и эффективный топ-менеджер, вынужденный по прихоти судьбы вести дела с ненадежными и тормознутыми «братьями».

Интеграционная риторика если и звучит в этих сюжетах, то в сдержанно-критическом (а то и в открыто обличительном) плане. И применяется как аргумент в пользу действий белорусского президента. В сюжетах и комментариях державного телеканала именно он (а никак не практически отсутствующий в актуальном материале «Беларусь 1» Владимир Путин) выглядит

весомым и монументальным Старшим Братом, свысока поучающим незадачливых россиян:

«От Балтики до Черного моря мы сегодня работаем на Российскую Федерацию! Господа старшие братья-россияне, посмотрите, какие услуги мы вам оказываем. И это недешево… Не надо вякать в средствах массовой информации и даже на более высоком государственном уже уровне, что белорусы у нас вот гиря на ногах!»

(Президент Беларуси Александр Лукашенко, «Панорама», 14.11.2019)

Если есть в белорусско-российском альянсе плюсы – о них говорится сдержанно протокольно, есть проблемы – по полной выкладке задорно винят Москву. Комплексный базовый месседж: Россия как-то от нас отдаляется и не уважает нашу суверенность. Мы хотим дружить честно, а вот они дружат в свою пользу:

«Хотят партнеры или союзники "посчитаться" – пожалуйста. Главное, чтобы этот счет не стал обратным, вплоть до ликвидации очередного достижения интеграции, которое работало на благо людей. Белорусов и россиян. Граждан Союзного государства. Парадоксальная граница между союзниками – это, увы, лишь один из элементов такого большого и, увы, пока обратного счета…»

(журналист Андрей Кривошеев, «Панорама», 14.11.2019»)

Абсурдность ситуации в том, что по ходу подобной информационной работы решаются несколько противоречащих друг другу задач.

С одной стороны, демонстрируется желание и дальше служить «локомотивом интеграции». С другой – озвучивается разочарованность в основном союзнике.

«Еще более странно для российского премьера должно выглядеть то, что после стольких пройденных вместе испытаний сегодня наши страны погрязли в бесконечных переговорах по нефти, газу и даже продуктам питания. Вот это наследники Великой Победы!»

(Наталья Эйсмонт, пресс-секретарь Президента Беларуси, «Панорама» 04.11.2019)

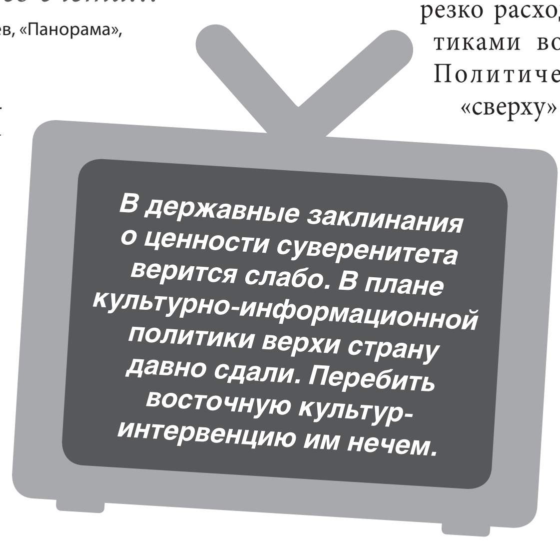
С одной стороны – флирт с младшими игроками евроазиатского альянса: ставка на укрепление связей, вербовка в близкий круг (на примере визита Лукашенко в Казахстан 24–25 ноября), с другой – откровенный шантаж партнеров: Европу пугают Путиным, Путина – Европой. Характерная реакция на прибытие американских танков в Литву:

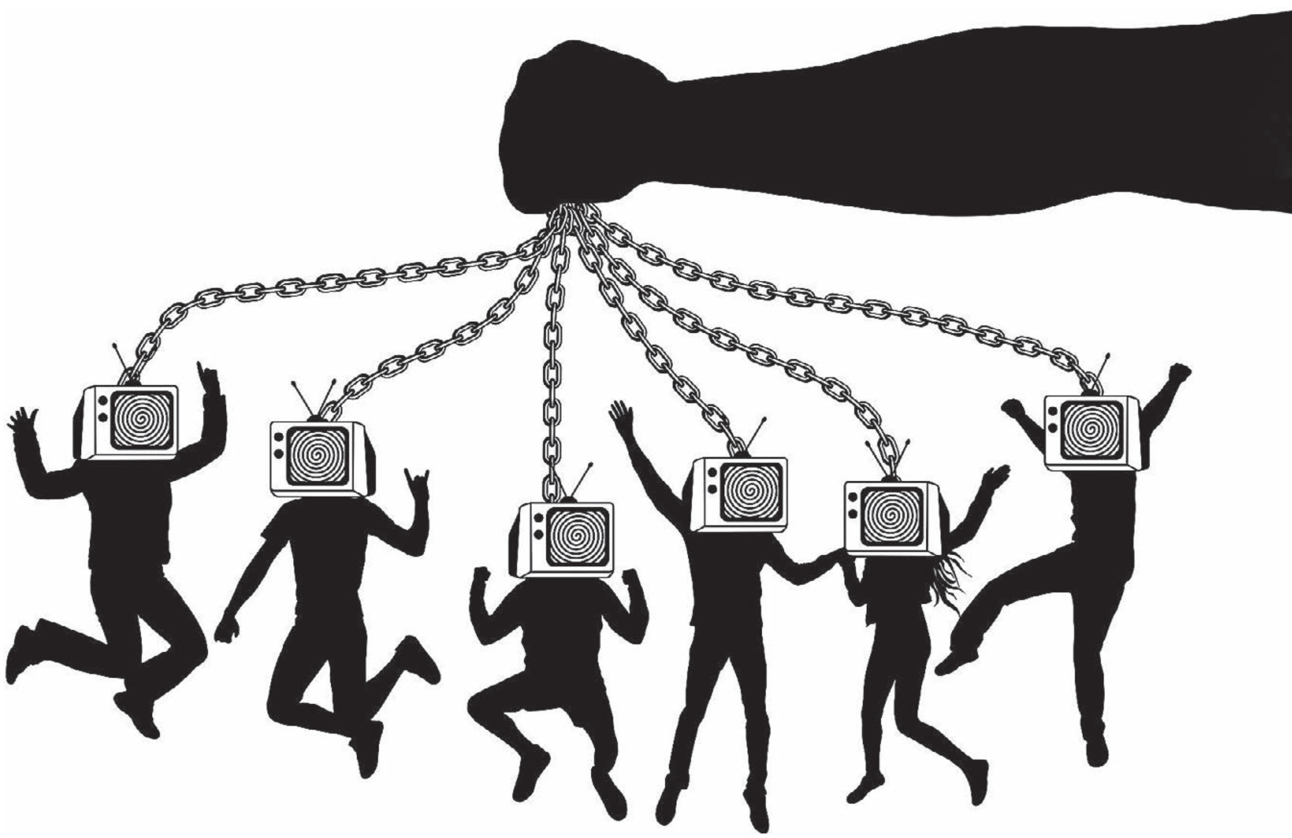
«Очевидно, что подобными шагами Вашингтон устами Брюсселя решает геополитические споры с Москвой. Такое “мое НАТО с краю” для Пентагона – тренировочный полигон!»

(журналист Глеб Лавров, «Панорама», 27.10.2019)

С одной стороны, идет игра в политическую независимость, с другой – путем регулярных информационных инъекций идет системное обустройство русскоцентричного поля культурной памяти и промосковской формовки медийного пространства.

Публичная политическая риторика резко расходится с тихими практиками воспитания массовки. Политические разногласия «сверху» сосуществуют с относительной гармонией «снизу»: спор начальников разворачивается по ходу заметного присутствия в нашей стране российского информационного и культурного продукта. Что превращает демонстративное разъединение властных элит

в условный спектакль – на фоне активно воспроизводимой с обеих сторон квазисоветской низовой культурной созвучности и эмоциональной солидарности.

И если в политической сфере еще сохраняются поводы для демонстративных разборок, то награждение нашим президентом Аллы Пугачевой орденом Дружбы народов подается в «Панораме» как естественный самоочевидный факт, не предполагающий дискуссий и обсуждений.

В мире «Беларусь 1» страна ассиметрично разделилась на фронтмена и публику. Первый самоутверждается, вторая потребляет. Первый занят политическим рестлингом, вторая – захватившими прайм-тайм русскими сериалами.

С подачи государства российская поп-культура становится для рядового белорусского потребителя той самой «чужой бацькаўшчынай». И ежедневно транслирует по всем главным каналам чужие смысловые матрицы.

С подачи государства российская поп-культура становится для рядового белорусского потребителя «чужой бацькаўшчынай». И ежедневно транслирует по всем главным каналам чужие смысловые матрицы.

Русские уже пришли. Да по большому счету, никуда и не уходили. Низовой российский контекст (попс, ТВ, новостная лента) – малая родина нынешнего поколения державных топ-менеджеров. Отказаться от него без ротации власти невозможно.

Именно поэтому в державные заклинания о ценности суверенитета верится слабо. В плане культурно-информационной политики верхи страну давно сдали. Перебить восточную культуринтервенцию им нечем – и, в общем-то, незачем. Сохраняя русскоцентричную информационную зависимость, власть поддерживает понятный и комфортный для себя культурный порядок. Но именно этой привязкой к чужой матрице режим стабильно воссоздает угрозу собственному первенству, функционируя всего лишь как ментальный вассал соседней империи.

«Хачу, каб 2020-ы быў не горшы за мінулы»

Антон СУРАПІН, сябра Праўлення ГА «БАЖ»

Калі коратка, то 2019 год я не магу назваць надта аптымістычным для незалежнай беларускай журналістыкі. Бо пачаўся ён з суда над галоўнаым рэдактарам партала TUT.BY Марынай Золатавай (па так званай справе БЕЛТА). Потым цярпелі праслед журналісты-фрылансеры, а зявяршыўся год «непрыкметнай» блакіроўкай Proton mail на некалькі дзён. Для непадцэнзурнай беларускай журналістыкі нічога новага…

Аднак я хачу расказаць пра асабістыя вандроўкі і пра тое, што прыдбаў і чаму навучыўся апошнім часам.

Самай насычанай і багатай на ўражанні была 10-дзённая паездка ў ЗША ў межах адукацыйнага праекта па тэме «Навіны і медыяпісьменнасць».

Медыяпісьменнасць – гэта тое, што дзеці мусяць вывучаць у школе нароўні з іншымі дысцыплінамі. Бо навыкі медыяпісьменнасці такія ж важныя, як і навыкі правільнай камунікацыі з людзьмі ці кіравання ўласнымі фінансамі. У ЗША, напрыклад, гэта даўно зразумелі і распрацавалі адпаведныя праграмы для людзей самага рознага ўзросту.

Зразумела, што праблема медыяпісьменнасці актуальная не толькі для Беларусі ці Украіны. Бо мы пабачылі, як моцная, развітая і дэмакратычная краіна сутыкаецца з тымі ж выклікамі. Хаця трэба зазначыць, што іхні тэхналагічна-канцэптуальны ўзровень значна апярэджвае беларускі. Таму, лічу, мы мусім глядзець і вучыцца, як гэта робіцца ў ЗША. І браць лепшае, прыдатнае нам, каб зрабіць нешта падобнае ў Беларусі.

Рэаліі такія: колькі грамадскасць не вучы медыяпісьменнасці з дапамогай маленькіх праграм ці НДА, гэтага заўсёды будзе недастаткова. Для сапраўднага вырашэння

праблемы павінна быць рэалізавана праграма на нацыянальным узроўні. Яна мусіць ахопліваць усіх: як дзяцей, так і людзей сярэдняга ці сталага ўзросту. Але пакуль у Беларусі няма на тое палітычнай волі. Магчыма, таму, што кіруючай эліце не выгадна, каб людзі распазнавалі, дзе хлуслівая прапаганда, фейк, а дзе праўдзівая інфармацыя.

Сёння кожны з нас працягвае сеяць «добрае і вечнае» праз даступныя яму сродкі. Таму артыкул для аўдыторыі вашага медыя пра тое, як распазнаць прапаганду і маніпуляцыі, будзе вельмі дарэчы. Пішыце, тлумачце, інфармуйце! Перапосціце на ўласныя старонкі карысныя парады медыяэкспертаў пра тое, як хутка зрабіць фактчэк. Зрабіце хоць які маленькі крок, каб не абурацца, што, маўляў, «піпл хавае прапагандысцкую лухту, якая льецца ці не з кожнага праса, а нас амаль не чытае».

На першы погляд можа падавацца, што беларускія СМІ ў цэлым ўжо дагналі амерыканскія па ўзроўні развіцця. Мы часта бачым стрымы, спецпраекты, інфаграфіку, эфектыўныя старонкі ў сацыяльных медыя і шмат чаго яшчэ, чым актыўна карыстаюцца журналісты за акіянам. Але вось маленькая парада: калі выпрашыце падглядзець штосьці новае «за бугром», звярніце ўвагу не толькі на абалонку. Паглядзіце на тэхнічныя дробязі, нават самыя, здавалася б, нязначныя. Прааналізуйце канцэптуальны падыход. Разбярыцеся ў тым, як прадусуецца інфармацыйны прадукт. (Барані божа, я не хачу пакрыўдзіць калег, якія нярэдка робяць сапраўды якасныя рэчы сусветнага ўзроўню. Але такое, на жаль, сустракаецца даволі рэдка.)

Мне падаецца пазітыўным, што асобныя буйныя беларускія СМІ ўсё больш арыентуюцца на заходні медыядосвед. І, не зважаючы ні на што, эвалюцыянуюць у многіх накірунках. Яны, моцныя і незалежныя, патрэбны грамадству, каб супрацьстаяць наскрозь прапагандысцкім, надта адыёзным і зафейкаваным медыя.

Што да маіх асабістых вынікаў года, то я летась змяніў сферу прафесійнай дзейнасці і аб'ехаў, здаецца, усю Беларусь уздоўж і ўпоперак. Пачынаў жа 2019 год як эсэмэмшчык са штодзённымі паездкамі ў офіс. А завяршыў яго як дроналіст і чалавек, які няблага разбіраецца ў папулярным сервісе па стварэнні спецпраектаў і сайтаў. Працую паводле вольнага графіка. Хаця, калі шчыра, не зусім так. Бо паспяховая праца з дронам вельмі залежыць ад надвор'я.

Але ёсць і сур'ёзнае расчараванне: паводле дзеючых правіл праца з дронамі ў Беларусі і медыйная апаратыўнасць – паняцці амаль несумяшчальныя. Гэта часцяком замінае ў працы.

Трэба дадаць, што важным этапам у гэтай фрыланс-гісторыі стаў запуск Выязной рэдакцыі – vr.mediakritika.by, якую мы стварылі разам з Янінай Мельнікавай. Цяпер мы мусім выконваць даволі шырокі спектр задач, як і многія журналісты-«шматстаночнікі»: ад напісання тэкстаў да вёрсткі прыгожых спецпраектаў і аэраздымкаў. Не кажу ўжо пра наземныя фота і відэа.

Хачу, каб 2020-ы быў хаця б не горшы за мінулы. Бо наперадзе прэзідэнцкія выбары. А гэта, як было не аднойчы, прыносіць незалежным медыя чарговыя выпрабаванні. Застаецца толькі спадзявацца, што ў звязку з выбарамі кіраўніка дзяржавы не будзе жудасныхператрусаў у кватэрах журналістаў і рэдакцыях, не будзе затрыманняў, крымінальнага і адміністрацыйнага пераследу, загадкавых знікненняў і вымушанай эміграцыі лепшых прадстаўнікоў незалежных беларускіх медыя.

Вытрымкі, веры ў сябе і моцы нам усім!

Прафесіяналізм, мабільнасць, універсальнасць

Адукацыйныя праграмы – адзін з самых паспяховых праектаў ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў». Удзел у іх дазваляе не толькі павысіць кваліфікацыю супрацоўнікаў СМІ, але і далучыць да нашай прафесійнай суполкі новых сяброў. Толькі ў 2019 годзе больш як паўсотні ўдзельнікаў адукацыйных праграм папоўнілі нашу арганізацыю.

Юрась КАРМАНАЎ

«Я ўступіла ў БАЖ пасля адукацыйных курсаў, якія дапамаглі мне вырасці прафесійна. Гэта ўнікальныя адукацыйныя праграмы, якіх нідзе ў Беларусі няма. Разам з тым курсы папулярызуюць арганізацыю і дазваляюць прыцягнуць новых сяброў», – гаворыць Юлія Альгерчык, рэдактар аднаго з самых вядомых у краіне інтэрнэт-парталаў TUT.BY.

Сапраўды, БАЖ адзіная грамадская арганізацыя ў Беларусі, якая прапануе журналістам доўгатэрміновыя двухмесячныя курсы павышэння кваліфікацыі ў самых розных накірунках – SMM, сторытэлінг, фота, напісанне навін ды іншае. Летась мы арганізавалі і правялі дзесяць доўгатэрміновых курсаў, у якіх ўдзельнічала каля 150 чалавек.

Аб запатрабаванасці такіх адукацыйных праграм сведчыць высокі конкурс. Да прыкладу, на курс «Мабільная журналістыка: 6 крокаў да майстэрства лічбавага сторытэлінгу» у жніўні – верасні было пададзена 124 заяўкі на 14 месцаў. А на гадавы курс «Сацыяльныя медыя і мэсенджэры (SMM)» мы атрымалі больш за 146 заявак і таму давялося павялічыць набор у два разы – да 25 чалавек. Аналагічная сітуацыя склалася і з курсам па фота.

Кожны курс ацэньваецца ўдзельнікамі па пяцібальнай шкале (па выніках выкладання). Усе праведзеныя курсы атрымалі выніковую адзнаку вышэй за 4 балы, што сведчыць пра запатрабаванасць курсаў і пра вельмі высокую адзнаку атрыманых журналістамі ведаў.

«Тэлеаператар заўсёды казаў, што мае ідэі складана рэалізаваць, але цяпер я навучылася многае рабіць самастойна і змагла падрыхтаваць некалькі выдатных гісторый. Дзякуючы курсам з'явілася некалькі новых рубрык і мабільных

інтэрв'ю», – дзеліцца сваімі думкамі Хрысьціна Чарняўская, журналістка «Зялёнага Партала» (http://greenbelarus.info), выпускніца курса «Мабільная журналістыка: 6 крокаў да майстэрства лічбавага сторытэлінгу».

Адукацыйныя праграмы БАЖ разлічаны на падрыхтоўку кваліфікаванага, універсальнага журналіста, які валодае базавымі прафесійнымі ведамі і ўменнямі, канкурэнтаздольнага і мабільнага.

«Я фактычна атрымала новую прафесію за пару месяцаў. Бо арыентаванасць на практыку адрознівае курсы БАЖ ад усіх астатніх. Я ўжо змагла прымяніць атрыманыя веды пры падрыхтоўцы гісторыі пра інвалідаў », – расказала Вольга Севярына, журналістка газеты «Разам», якая займалася на курсах па мабільнай журналістыцы.

Поспех адукацыйных праграм тлумачыцца тым, што ў якасці выкладчыкаў запрашаюцца кваліфікаваныя журналісты-практыкі: відэааператар тэлеканала «Белсат» Сяргей Кавалёў, журналіст Алесь Залеўскі, намеснік галоўнага рэдактара сайта Mediakritika.by Антон Сурапін. Разам з тым БАЖ удалося сфарміраваць пул трэнераў, які ўключае не толькі беларускіх журналістаў, але і выкладчыкаў з Германіі, Украіны, Расіі і Латвіі.

Вопыт замежных трэнераў дазволіў пашырыць праграму адукацыйных курсаў, узбагаціўшы яе вопытам еўрапейскіх калег. Для многіх беларускіх журналістаў, якія адчуваюць пэўную ізаляванасць, гэты вопыт асабліва важны.

У рамках адукацыйных праграм БАЖ у 2019 годзе з намі супрацоўнічалі трэнер з Украіны Сяргей Яроменка (Вікна), трэнер з Расіі Сяргей Карпаў («Такие дела»), журналіст з Латвіі (служба навін LTV) Эвалдс Дукулс (Evalds Dukuls), трэнер з Германіі Інга Пец (Ingo Petz).

«Для беларускіх журналістаў, якія працуюць ва ўмовах цэнзуры і абмежаванняў, вопыт замежных калег вельмі важны. Курсы БАЖ пашыраюць уяўленне аб прафесіі журналіста, даюць магчымасць паглядзець на досвед замежных рэдакцый», – падкрэслівае выпускніца курса Дана Кавалёва.

Выніковыя сесіі праводзяцца ў Вільнюсе і даюць беларускім журналістам унікальную магчымасць пазнаёміцца з дзейнасцю папулярных і паспяховых медыя. У межах курсаў адбыўся візіт у рэдакцыю самага буйнога інфармацыйнага партала Балтыі DELFI. LT.

«Для мяне візіт у Delfi стаў прыкладам таго, як могуць працаваць калегі ў вольным свеце», – адзначае Таццяна Смоткіна, журналістка з горада Глыбокае.

Адукацыйныя курсы БАЖ практыкаарыентаваныя. Па выніках курса «Фота», да прыкладу, удзельнікі не толькі прадставілі свае заключныя фотапраекты, але і вырашылі арганізаваць фотавыставу ў цэнтры Мінска. Такім чынам 10 фотапраектаў склалі аснову выставы пад агульнай назвай «Punktum». Экспазіцыя складалася з работ выпускнікоў адукацыйнага курса пад куратарствам беларускага фатографа Сяргея Балая і расіяніна Паўла Волкава «Фотагісторыі па пунктах».

«Адукацыйныя курсы даюць унікальную магчымасць скарыстаць атрыманыя веды і адразу ўбачыць практычны вынік. Мы ганарымся сваёй фотавыставай, якая стала выдатным завяршэннем фотакурса », – сказала Таццяна Ткачова, слухачка курса і арганізатар выставы ў музеі Пятруся Броўкі ў Мінску.

Выставы самой Таццяны Ткачовай праходзілі ў Расіі, Літве, Грузіі, Беларусі. Яе фотаздымкі публікаваліся ў The Guardian, Spiegel Online, Ostpol Magazine, Lenta.ru, Bird in Flight, Onliner, «Звязда», Imena.mag, TUT.BY.

Мы ганарымся, што выпускнікі нашых курсаў сёння самі выступаюць у якасці трэнераў. Аналітык Арцём Шрайбман з'яўляецца трэнерам курса «Палітычная журналістыка».

Каля 30% усіх удзельнікаў курсаў складаюць прадстаўнікі рэгіёнаў Беларусі, якія асабліва востра адчуваюць патрэбу ў новых ведах і прафесійнай падтрымцы.

Вельмі важна, што БАЖ застаецца пляцоўкай для камунікацыі журналістаў з рэгіёнаў, якія часам проста не могуць пазнаёміцца адно з адным акрамя як на адукацыйных праграмах.

Яшчэ вельмі важна, што ў працэсе адукацыі слухачы засвойваюць не толькі найноўшыя тэхнічныя веды, але і базавыя каштоўнасці нашай арганізацыі. Галоўная з якіх – адстойванне свабоды слова і права на прафесію.

intex-press 25

Фота Алены Паляковай

Фота Аляксандра Чорнага

Наталля СЕМЯНОВІЧ, рэдактар газеты Intex-press

Неўзабаве праляцеў яшчэ адзін год. Менавіта праляцеў, бо, здаецца, толькі выпусцілі першы нумар 2019-га, а ўжо рыхтуем новыя выпускі 2020 года.

Цяжка сказаць, якім быў 2019 год – добрым ці дрэнным, простым ці складаным. Жыццё незалежных СМІ ніколі не было прадказальным і павольным: змены ў заканадаўстве, нежаданне мясцовых уладаў супрацоўнічаць і даваць інфармацыю прымушаюць рухацца, шукаць новыя шляхі развіцця. Аднак вядома, што рух – гэта жыццё. Толькі мы не проста рухаемся ці жывём, а ідзём наперад, імкнемся да прафесійнага росту. Пацверджанне таму – дыпломы, якія атрымліваюць нашы журналісты ў такіх конкурсах, як «Вольнае слова» і «Найлепшае рэгіянальнае медыя».

Асабіста мне 2019-ы запомніўся тым, што ў снежні нашаму выданню споўнілася 25 гадоў. Многа гэта ці мала? Магчыма, для СМІ гэта не ўзрост, але, з іншага боку, чвэрць стагоддзя – гэта новыя здзяйсненні і вопыт, гэта чытачы, якія дзеляцца з намі сваімі праблемамі і дасягненнямі, болем і радасцю. Урэшце гэта жыццё кожнага з нас, хто працуе ў Intex-press. Адначасова гэта яшчэ і творчая пляцоўка, адкуль для журналістаў-пачаткоўцаў пачынаецца сцежка да адкрыцця новых прафесійных вяршынь.

З пазітыўных падзей трэба адзначыць рост аўдыторыі нашага сайта, пашырэнне

Фота Яўгена Ціхановіча

«тэрыторыі» ў сацсетках, запуск рэкламнага агенцтва, а таксама высадку дрэў усім калектывам рэдакцыі ў гонар нашага 25-годдзя.

Зразумела, што хапала ў 2019 годзе і негатыўных момантаў. Але іх можна назваць звыклымі і прадказальнымі: адмова чыноўнікаў у прадастаўленні інфармацыі, патрабаванне з іх боку бессэнсоўных запытаў, скарачэнне тыражу газеты. Асабіста мне было цяжка развітвацца з журналістамі, якія з'ехалі з Баранавіч і пакінулі Intex-press. І справа нават не ў тым, што трэба шукаць новых, вучыць іх (хаця ў гэтым таксама), а ў тым, што кожны з іх стаў часцінкай мяне асабіста.

Чаго чакаю ад новага года? Хацелася б, безумоўна, свабоды ў прафесійным плане: каб стала лягчэй атрымліваць інфармацыю, каб больш часу можна было прысвяціць творчасці, падрыхтоўцы грунтоўных матэрыялаў, цікавым праектам, а не «баданню» і перапісцы з мясцовымі ўладамі і начальнікамі розных арганізацый.

Сваім калегам я хачу пажадаць трываласці, неабыякавасці да нашай прафесіі, творчага аптымізму і веры ў лепшае. Дзякуй усім, хто быў і застаецца з намі.

ТВОРЧЫ КОНКУРС
ВОЛЬНАЕ
СЛОВА

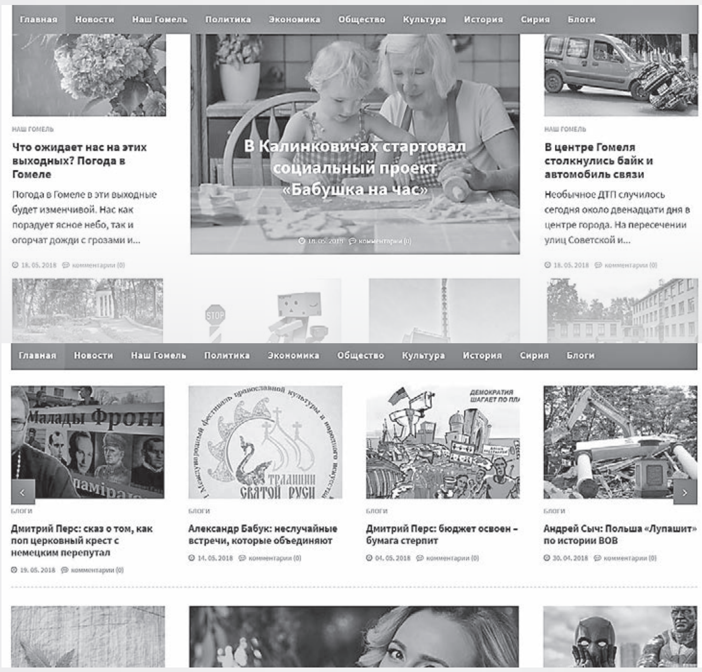
Арцём ГАРБАЦЭВІЧ,
«Наша Ніва»,
пераможца конкурса «Вольнае слова» у намінацыі «Журналісцкае расследаванне»

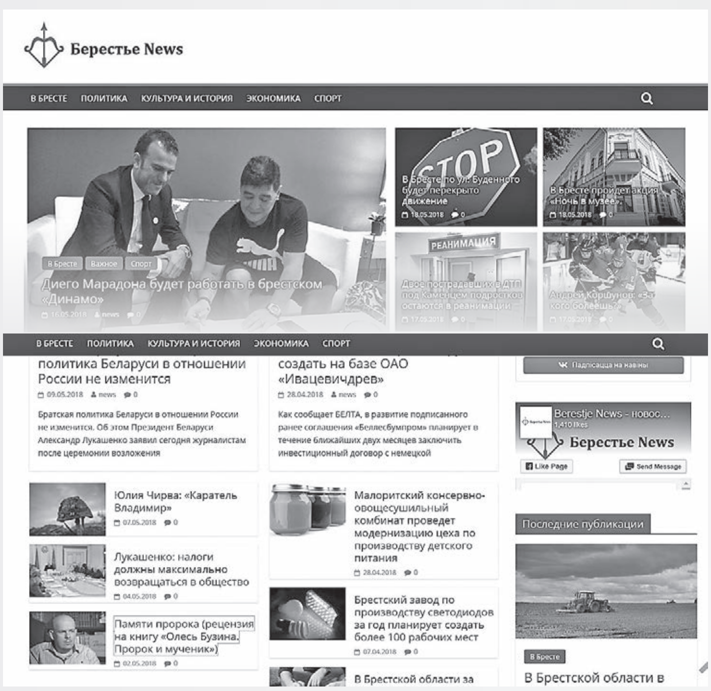
Сеткa:

як Расія стварае ў Беларусі рэгіянальныя сайты на базе аўтараў з «Румола» і НОДа

Мы заўважылі, што адначасова ў некалькіх абласных гарадах з'явіліся сайты, якія мімікруюць пад лакальныя навінавыя рэсурсы. Усе яны не маюць уласных інфармацыйных матэрыялаў, а толькі перастаўляюць навінавы кантэнт іншых СМІ. Пры гэтым ува ўсіх іх чужы кантэнт у пэўнай прапорцыі разбаўляецца «аналітыкай» антыбеларускага ды антызаходняга зместу.

Мы сталі шукаць, хто выдае гэтыя рэсурсы. Аказалася, усіх іх аб'ядноўвае тое, што ніякіх канктактаў і персаналізацыі ўласніка сайта няма. Пры спробе праверыць даменнае імя сайта высвятляецца, што яно зарэгістравана ў Расіі праз сэрвіс, які за грошы дазваляе хаваць імя ўладальніка.

Ёсць і яшчэ некалькі супольных рысаў. Усе яны актыўна праводзяць рэкрутынг падпісантаў у сацыяльных сетках у пэўным рэгіёне. Аналітыку для іх пішуць актывісты «Румола» і Нацыянальна-вызваленчага руху (Национально-освободительное движение – НОД). І з паглыбленага аналізу вынікае, што за ўсімі гэтымі сайтамі стаяць сродкі з расійскіх фондаў. Першым сярод іх утварыўся рэсурс з красамоўнай назвай «Наш Гомель», які знаходзіцца па адрасе sozh. info.

Праверка адраса паказвае, што рэгістрант сайта знаходзіцца ў Расіі і не хоча афішаваць сваё імя.

Наведвальнасць рэсурсу можна ацаніць праз параўнанне з іншымі гульцамі на рынку, якіх у Гомелі некалькі:

- прыватны беларускі рэсурс «Сильные новости» – 3,2 млн праглядаў старонак сайта за красавік 2018 года паводле SimilarWeb;
- сайт дзяржаўнай газеты «Гомельская праўда» – 269 тыс. праглядаў;
- сайт дзяржаўнай газеты «Гомельскія ведамасці» – 106 тыс. праглядаў;
- сайт «Наш Гомель» – 346 тыс. праглядаў старонак (больш, чым дзяржаўныя рэсурсы, але менш, чым «Сильные новости»).

(Адзначым таксама сайт «ПраГомель», які мае мінімальную долю ўласных матэрыялаў. Але ягоны ўладальнік Максім Шалянок запэўніў нас, што пакуль сайт працуе ў тэставым рэжыме, бо чакае афіцыйнай рэгістрацыі.)

Такім чынам, мы бачым, што рэсурс невядомай прыналежнасці хаця і не выглядае канкурэнтам незалежнаму сайту, але ўжо мае наведвальнасць сувымерную з двума дзяржаўнымі сайтамі разам узятымі і па папулярнасці займае другое месца ў рэгіёне.

Каля паловы трафіку ідзе на сайт з сацыяльных сетак – суполкі «УКантакце» (5800 удзельнікаў), «Аднакласнікаў» (5000 удзельнікаў), «Фэйсбука» (2 тысячы ўдзельнікаў).

Дзённая наведвальнасць – каля 6 тыс. «унікальных», паводле Google Analitycs.

Сайт пачаў працаваць у сакавіку 2016 года.

Сайты «Віцьбіч» і «Берасце News», якія працуюць на Віцебск і Брэст адпаведна, але яны створаны значна пазней (2018 год) і пакуль іх папулярнасць у зоне хібнасці.

Асабняком у гэтым шэрагу стаіць Магілёў, дзе прарасійскім сайтам з'яўляецца «Магілёў.бай».

«Нягледзячы на забарону ўладаў, у Мінску адбыўся "Несмяротны полк"», «Як правільна насіць георгіеўскую стужку», «Беларускія карнікі на Данбасе даўно не паміралі», «Нацыяналісты ва ўгары» – тыповыя публікацыі на згаданых рэсурсах, якія разбаўляюць нейтральныя інфармацыйныя матэрыялы. Імёны іх аўтараў лёгка гугляцца. Юлія Чырва ўсплывала як прэс-сакратарка НОД і аўтарка партала sobor.by. Дзмітрый Перс не толькі аўтар Politring.com і Mogilev.by, Imhoclub.by, Belvpo.com, але і намеснік кіраўніка «Румола». Дзмітрый Ісаёнак – аўтар таксама на Sonar2050.org і Teleskop-by.org – іншых сайтаў, што выдаюць сябе за беларускія, але існуюць у расійскіх ланцужках. І гэтак далей.

Адкуль ногі растуць?

Імпульсы, у выніку якіх ствараюцца такія мясцовыя сайты, не заўсёды лёгка адсачыць.

У 2015 годзе ў Смаленску прайшла непрыкметная канферэнцыя беларускіх і расійскіх дзеячаў, на якой упершыню прагучала думка аб «неабходнасці стварэння стратэгіі інфармацыйнай бяспекі Саюзнай дзяржавы, у падмурак чаго мусяць легчы традыцыйныя каштоўнасці і супольныя культурныя звычаі».

Арганізатарамі тады выступілі Агенцтва аналізу інтэграцыйных ініцыятыў, Аналітычная асацыяцыя Арганізацыі Дамовы аб калектыўнай бяспецы і мясцовыя ўлады Смаленска.

З беларускага боку ўдзел бралі збольшага навукоўцы.

У прыватнасці, прарэктар на навуковай рабоце Магілёўскага дзяржуніверсітэта Аляксей Іваноў тады прапаноўваў сінхранізаваць універсітэцкія праграмы краін, бо «трэба арыентавацца на фарміраванне супольнага культурнага поля Расіі і Беларусі, адзінай базы дадзеных, вобразаў і сімвалаў, якія выклікаюць у расіян і беларусаў падобныя інтэлектуальныя і эмацыйныя рэакцыі».

Лейтматывам стала думка, што «Захад атакуе каштоўнасці Расіі і Беларусі», а ў выніковай рэзалюцыі круглага стала прапаноўвалася «развіваць даследаванні формаў міжкультурнай камунікацыі прыгранічных рэгіёнаў РБ і РФ, ствараць інфармацыйныя парталы, ролікі і фільмы, якія транслююць агульныя падыходы ў культурна-гістарычнай сферы і супрацьдзейнічаюць распаўсюду нацыяналістычных настрояў сярод моладзі».

У 2016 годзе на базе таго ж СмалДУ быў створаны цэнтр вывучэння беларуска-расійскага памежжа, запрацавала праграма «Рэалізацыя трансгранічнай інфармацыйнай палітыкі», у рамках якой пры падтрымцы смаленскіх уладаў запрацаваў сайт «Расійска-беларускае інфармацыйнае агенцтва», што пераважна піша пра тры ўсходнія вобласці Беларусі і дзве заходнія вобласці Расіі.

Піша ў даволі тэндэнцыйным, прарасійскім ключы, але ў выніку ад актыўнага

Смаленская канферэнцыя 2015 года

прасоўвання гэтага агенцтва стваральнікі адмовіліся, абраўшы іншы кірунак.

У красавіку 2017 года спачатку ў Гомелі, а потым у Смаленску прайшоў моладзевы форум «Беларусь і Расія: супольная культурная спадчына», дзе сярод спікераў быў, у прыватнасці, Кірыл Авер'янаў – дзеяч шавіністычнага толку, якому забаронены ўезд у Беларусь.

Ён даволі шчыра і з мінімальнымі ўтойваннямі прадэклараваў намеры арганізатараў: «Апроч Фонду "Народная дыпламатыя" у Беларусі, па сутнасці, ніхто не працуе ў кірунку прасоўвання расійскай "мяккай сілы". Мы сканцэнтраваныя на культурна-асветніцкай дзейнасці, выдаём кнігі і працуем з экспертнай супольнасцю. Мы сфарміравалі клуб беларуска-расійскіх экспертаў, якія ствараюць станоўчы інфармацыйны парадак, адстойваюць інтарэсы інтэграцыі дзвюх краін, выступаюць у СМІ. Асноўная мэта моладзевага форуму – прыцягнуць аўдыторыю да сюзнага будаўніцтва», – сказаў Авер'янаў таму самаму «Расійска-беларускаму інфармацыйнаму агенцтву».

У хуткім часе смаленскі Цэнтр інтэграцыйных ініцыятыў атрымаў грант прэзідэнцкага фонду Расіі, каб працаваць мэтава з прадстаўнікамі беларускіх СМІ, блогерамі і бізнэсам.

Гэтую задачу на сябе ўзяў Смаленскі цэнтр развіцця журналістыкі, у 2018 годзе ўзнік яшчэ адзін праект для блогераў – «Медыяплатформа».

Глянем на іх актыўнасць. Напачатку 2018 года ў Смаленску арганізаваны Клуб маладых экспертаў па памежжы, куды былі запрошаныя шэраг беларусаў, у асноўным – студэнтаў з усходу Беларусі.

Сімвалічна, што на першую сустрэчу з лекцыяй прыехаў расійскі прапагандыст Уладзімір Ляпёхін – сябра Зіноўеўскага клуба «Расія сёння», вядомы сваімі матэрыяламі пра «герояў Данбаса».

Уладзімір Ляпёхін

Лекцыю ён чытаў адпаведную – пра інфармацыйныя войны, а таксама «раскрываў таямніцы сусветнай геапалітыкі».

На аналагічныя лекцыі ў Смаленск масава пачалі запрашаць супрацоўнікаў дзяржаўных газет Оршы, Гомеля, Магілёва і драбнейшых гарадоў рэгіёна. Запрашаліся і дробныя чыноўнікі. А ў Віцебску мясцовая газета з Агенцтвам інтэграцыйных ініцыятыў ўвогуле падпісала «дамову аб супрацоўніцтве».

Уплыў такіх семінараў на мазгі ўдзельнікаў дазваляе ацаніць эвалюцыя асобна ўзятага гомельскага блогера Яўгена Валодчанкі.

Яўген Валодчанка на альтэрнатыўным маршы «Несмяротны полк» у Мінску

Малады чалавек, адчуваючы прагу дзяліцца з гэтым светам уражаннямі, у 2016 годзе пачаў весці ютуб-канал, куды заліваў нейтральныя відэа, кшталту справаздач з Добрушскага святкавання «Дня моладзі», дабрачынных акцый і азотных шоу.

Пасля таго як блогера заўважылі са Смаленска і сталі туды запрашаць, ягонае светаўспрыманне рэзка мяняецца.

У сваіх відэа ён пачынае супрацьпастаўляць беларускую мову рускай, факусуе ўвагу на вайне ў Сірыі, а таксама абвінавачвае іншых гомельскіх блогераў.

Валодчанка ўступае ў «Румол» – арганізацыю рускіх нацыяналістаў у Беларусі, якой кіруе Сяргей Лушч.

Цяпер Валодчанка здымае відэаапытанкі для таго самага сайта «Наш Гомель».

Цікава, што пачатак работы гомельскага хлопца на расійскі праект супаў па часе са стартам работы брэсцкага сайта «Берасце News» – супадзенне ці павелічэнне фінансавання «з цэнтра»?

Хто ж кіруе «Нашым Гомелем»?

З дапамогай спецыяльных інструментаў мы выявілі адміністрацыю прынамсі суполкі сайта «УКантакце» – кіраўніком аказалася Таццяна Сыч. Высветлілася, што яна актыўная ўдзельніца семінараў па лініі Цэнтра інтэграцыйных ініцыятыў для журналістаў.

Таццяна Сыч

Андрэй Сыч

Яе муж Андрэй Сыч – таксама актывіст «Румола». Выглядае, што асноўная работа «інтэгратараў» са смаленскага цэнтра вядзецца праз грамадскія аб'яднанні. У прыватнасці, пагадненне аб супрацы з Цэнтрам інтэграцыйных ініцыятыў мае магілёўскае сацыяльна-культурнае таварыства «Наследие».

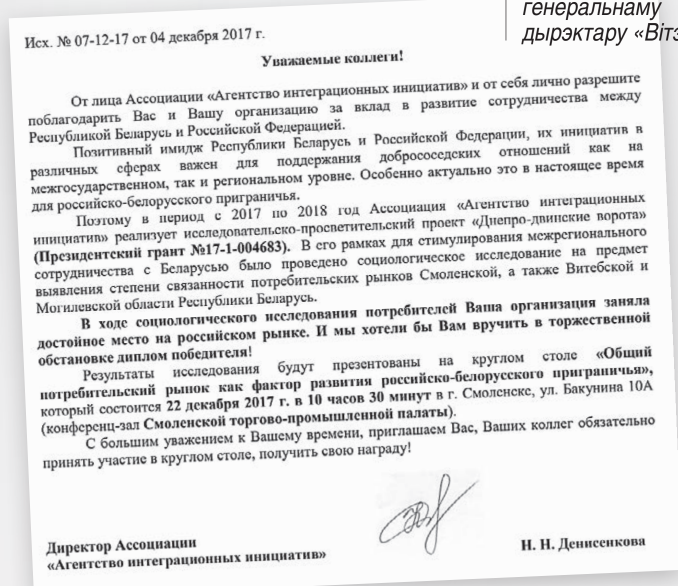
«Наследием» кіруюць супрацоўнікі магілёўскага Беларуска-расійскага ўніверсітэта Ірына Хадкевіч і Віталь Арцёмчык. Расійская сімволіка ўвогуле суправаджае дзейнасць «Наследия» паўсюль. Так было, напрыклад, на сёлетнім святкаванні Дня перамогі ў горадзе – дзе б яны ні з'яўляліся, тут жа ў руках людзей паяўлялася сімволіка суседняй дзяржавы.

Афіцыйныя СМІ рэгіёна пасля актывізацыі дзейнасці расійскіх структур павялічылі інфармацыйнае суправаджэнне падобных «міжнародных» мерапрыемстваў.

Цікавай таксама выглядае методыка наладжвання кантактаў расійскіх фондаў з беларускім бізнесам.

Як прыклад – спроба знаёмства з кіраўніцтвам «Вітэкса» пад выглядам «узнагароджвання за годнае месца па выніках апытання». Аналагічным чынам Расія дзейнічала ў Крыме і Данбасе, ствараючы і прасоўваючы арганізацыі, скіраваныя на размыванне нацыянальнай ідэнтычнасці.

Такі факс «Агенцтва інтэграцыйных ініцыятыў» паслала генеральнаму дырэктару «Вітэкс»

Исх. № 07-12-17 от 04 декабря 2017 г.

Уважаемые коллеги!

От лица Ассоциации «Агентство интеграционных инициатив» и от себя лично разрешите поблагодарить Вас и Вашу организацию за вклад в развитие сотрудничества между Республикой Беларусь и Российской Федерацией.

Позитивный имидж Республики Беларусь и Российской Федерации, их инициатив в различных сферах важен для поддержания добрососедских отношений как на межгосударственном, так и региональном уровне. Особенно актуально это в настоящее время для российско-белорусского приграничья.

Поэтому в период с 2017 по 2018 год Ассоциация «Агентство интеграционных инициатив» реализует исследовательско-просветительский проект «Днепро-двинские ворота» **(Президентский грант №17-1-004683).** В его рамках для стимулирования межрегионального сотрудничества с Беларусью было проведено социологическое исследование на предмет выявления степени связанности потребительских рынков Смоленской, а также Витебской и Могилевской области Республики Беларусь.

В ходе социологического исследования потребителей Ваша организация заняла достойное место на российском рынке. И мы хотели бы Вам вручить в торжественной обстановке диплом победителя!

Результаты исследования будут презентованы на круглом столе **«Общий потребительский рынок как фактор развития российско-белорусского приграничья»,** который состоится **22 декабря 2017 г. в 10 часов 30 минут** в г. Смоленске, ул. Бакунина 10А (конференц-зал **Смоленской торгово-промышленной палаты**).

С большим уважением к Вашему времени, приглашаем Вас, Ваших коллег обязательно принять участие в круглом столе, получить свою награду!

Директор Ассоциации
«Агентство интеграционных инициатив» **Н. Н. Денисенкова**

Фрагмент з тэлемаста «Унёсак моладзі Магілёва і Смаленска ў развіццё Саюзнай дзяржавы». У цэнтры сядзіць Сяргей Крупо — кіраўнік «Россотрудничества» ў Беларусі

Юрыдычны аспект

Сыходзячы з існага заканадаўства, работа ананімных сайтаў у Беларусі не забароненая.

Як патлумачылі «Нашай Ніве» у Міністэрстве інфармацыі, такая сітуацыя захаваецца нядоўга.

«Калі рэдакцыя змяненняў у Закон (у патрэбнай частцы) будзе прынятая без зменаў, то там будзе такі пункт аб неабходнасці ўладальнікаў інфрамацыйных рэсурсаў пакідаць свае дадзеныя, нават калі яны знаходзяцца не ў даменнай зоне.by. І будзе так, што калі ананімны сайт, які размяшчае інфармацыю пра Беларусь, не апублікуе звестак аб уладальніках, то мы зможам абмяжоўваць да яго доступ», – сказалі нам у Міністэрстве.

Часнок у тэлескопе

Гаворачы пра сайты, якія кіруюцца людзьмі, што сябе хаваюць, і фінансуюцца з няясных крыніц, варта згадаць яшчэ некалькі.

Мяркуючы па ўсім, грошы на іх работу выдаюцца «па іншай лініі», але з той жа самай скарбонкі.

Напрыклад, «Чеснок.бай» – рэсурс трымае ў фокусе Беларусь і піша толькі пра яе. Гэты сайт вядомы метадычным ачарненнем беларускай інтэлігенцыі ад Глеба Лабадзенкі да Святланы Алексіевіч. Рэсурс даволі спецыфічны, з выразным непрыманнем усяго беларускага, які, аднак, мімікруе пад беларускі сайт.

Хто ж яго вядзе?

Хаця сайт знаходзіцца ў даменнай зоне .by, уласнік сябе не афішуе. Праўда, яго асобу мы ўсё адно высветлілі – гэта расіянін Глеб Дзееў. Чалавек заблытанага лёсу, які прыканцы 90-х паспеў папрацаваць на шэрагу маскоўскіх радыёстанцый, быў вядучым «Рускага радыё».

Расіянін Глеб Дзееў вядзе сайт Чеснок.by

Потым захапіўся клубнай музыкай і стаў дыджэем, але пасля пажару, у якім загінуў яго сябар, сышоў у манастыр. З манастыра, аднак, ён выйшаў хутка і падаўся… у Адэсу працаваць там настаўнікам рускай мовы і літаратуры.

Дзееў захапляецца шызоіднымі ідэямі «КОБ» – «Канцэпцыі грамадскай бяспекі». (Некалі мы ўжо пісалі пра прыхільнікаў «КОБа» – яны вераць у рэптылоідаў і «глабальны надіудзейскі прэдыктар», асобныя нават чытаюць лекцыі беларускім ідэолагам.)

Далей Дзееў вярнуўся ў Расію, стварыў сайт «Чеснок.бай» пра Беларусь – хаця ў Беларусі быў усяго пару разоў, дый і тое па клубнай лініі, яшчэ дыджэем.

Якая яму справа да нашай краіны?

На гэтае пытанне «Нашай Нівы» Дзееў адказаў расплывіста: «Перад намі стаяць аднолькавыя выклікі», сваё кіраванне сайтам пацвердзіў.

За вярбоўку журналістаў унутры краіны, якія згодныя пісаць на «Чеснок» у патрэбным духу, адказвае шэраг апалагетаў «КОБа» у Беларусі.

Фінансавая дзейнасць пры гэтым вядзецца даволі нязграбна: як расказала «Нашай Ніве» адна студэнтка журфака, якая ў маладосці напісала пару артыкулаў на «Чеснок», ганарар пералічваецца наўпрост на карту без якой бы ні было дамовы.

Яшчэ адзін сайт з гэтага ж шэрагу – «Телескоп». Пра гэты сайт можна расказаць у адным сказе: яго рэдагуе той самы згаданы вышэй Кірыл Авяр'янаў.

Авяр'янаў адмовіўся ад беларускага грамадзянства і прыняў расійскае, што яскрава характарызуе і ідэалогію гэтага рэсурсу. Да рэдагавання ён прыцягнуў заходнерусіста-ветэрана Льва Крыштаповіча.

Наведвальнасць «Телескопа» знаходзіцца ў зоне хібнасці, але ўласнікі маюць грошы, каб праплочваць рэкламу ў сацыяльных сетках.

Варта адзначыць, што беларускіх патрыятычных арганізацый кшталту ўмоўнай «Артсядзібы» у рэгіёнах Беларусі мала, сістэмнай дапамогі ім з боку дзяржавы няма.

Часам здаецца, што дзейнасць арганізацый тыпу «Румола» зводзіцца да раздачы георгіеўскіх стужак, а цэнтры расійскай культуры і навукі абмяжоўваюцца прывозам расійскіх лектараў. Узнікненне ўсё новых інтэрнэт-сайтаў пэўнай скіраванасці паказвае, што не ўсё так ціха.

Фота – з артыкулу на https://nn.by

Адам Міхнік:

«Мінск – гэта горад не для дыктатуры, а для дэмакратыі і свабодных людзей»

Віталь ЦЫГАНКОЎ, Радыё Свабода,
адзін з пераможцаў конкурса
«Вольнае слова» у намінацыі
«Інфармацыйныя жанры»

Адам Міхнік – польскі пісьменьнік, гісторык, галоўны рэдактар «Gazeta Wyborcza» – прыехаў у Мінск на прэзентацыю дакументальнага фільма «Міхнік: Будзь рэалістам, імкніся да немагчымага!» у межах фестывалю WATCH DOCS Belarus. У студыі Свабоды ён разважае пра сцэнары зменаў у Беларусі, пра тое, ці магчымая дэмакратыя ў Расіі, тлумачыць, што такое патрыятызм і нацыяналізм, і кажа, дзе трэба патрабаваць немагчымага, а дзе варта ісці на кампрамісы.

«Пуцін – плагіятар Лукашэнкі»

– Давайце пагаворым пра вашы першыя ўражаньні ад Мінску. Вы апошні раз у нас былі ў 1994 годзе, 25 гадоў таму. І, як я чытаў, вы ўжо сказалі ў адным з інтэрв'ю, што былі ў палоне стэрэатыпаў пра Беларусь, а цяпер яны разбураныя. Якія стэрэатыпы ў вас разбурыліся за пару дзён у Беларусі?

– Па-першае – горад. Стэрэатып быў (які адклаўся ў мяне 25 гадоў таму), што гэта бедны, непрыгожы, правінцыйны, савецкі горад. А цяпер я бачу, што гэта еўрапейская сталіца. Усё па-іншаму. Няма савецкай эстэтыкі. Гэта ўжо іншая эстэтыка.

– Як бы вы яе назвалі, абазначылі?

– Я б сказаў, беларуская, еўрапейская.

– Многія б з вамі тут паспрачаліся.

– Другое – гэта людзі, з якімі я меў магчымасць размаўляць. Гэта ўжо не жыхары дыктатуры. Гэта свабодныя людзі, якія гавораць шчыра, без страху. У іх арыгінальнае, небанальнае мысленне.

Па-трэцяе. Калі я быў тут 25 гадоў таму, я меў магчымасць сустрэцца з адным вядомым беларускім пісьменнікам. І я спытаў, чаму ў вас такі прэзыдэнт. А ён адказаў: «Бо наш прэзыдэнт – гэта рэзыдэнт». Але гэта была няпраўда. Лукашэнка – не рэзыдэнт. Ён сам па сабе.

І я думаю, што Пуцін – плагіятар Лукашэнкі. Лукашэнка першы склаў такую мадэль улады, адыходу ад дэмакратыі ў бок «дэмакратуры», – і толькі потым Пуцін. Але цяпер у Расіі ўмовы для незалежнага мысленьня горшыя, чым у Беларусі. Бо ў Расіі ідзе працэс паглыбленьня «дэмакратуры». А ў Беларусі, як я думаю, ідзе лёгкая маленькая адліга. Калісьці ўлада ў вас зменіцца, а мадэрнізаваны горад застанецца беларусам.

– Вы разумееце, што ў вас уражаньні турыста?

– Вядома, абсалютна…

– Вам не даводзіцца сустракацца з нейкімі беларускімі рэаліямі, з якімі жывуць мільёны звычайных грамадзянаў краіны. Бо многія беларусы, якія сустракаюцца з праявамі рэальнай дыктатуры, гэтай адлігі не бачаць і ў яе не вераць.

– Гэта нармальна. Я цудоўна памятаю Польшчу ў іншых умовах, і нярэдка іншаземцы разумелі сытуацыю лепш за нас, палякаў. У 1989 годзе, калі праходзілі першыя амаль свабодныя выбары ў парламент, мы ўсе баяліся, што можам прайграць. Але амерыканскі амбасадар у Польшчы мне сказаў: «Адам, спакойна, вас чакае неверагодны поспех». Я яму не верыў, бо я не давяраў таму, што адбывалася ў Польшчы. Але ў яго быў іншы пункт погляду, і ён бачыў глыбей за мяне.

Я не хачу казаць, што я маю рацыю, а мае беларускія сябры памыляюцца. Магчыма, я не маю рацыі, я сказаў пра свае ўражаньні. Магчыма, я такі самы дурань, як Сартр, які прыехаў у Маскву і яму там усё падабалася. А там быў кашмар.

> ”
> **Пуцін – плягіятар Лукашэнкі. Лукашэнка першы склаў такую мадэль улады, адыходу ад дэмакратыі ў бок «дэмакратуры», – і толькі потым Пуцін.**

– Вы як былы дысідэнт што б параілі сённяшнім беларускім апазіцыянерам? Удзельнічаць у выбарах, ігнараваць іх, спрабаваць неяк уплываць на ўладу, спрабаваць весці з ёй дыялог ці проста бескампрамісна змагацца з гэтай уладай? Таму што ёсць погляд, што, пакуль існуе гэтая ўлада, ні рэформы, ні дыялог з грамадствам не магчымыя.

– Я не буду спрабаваць вучыць беларускую апазіцыю, яны ведаюць лепш за мяне, што рабіць. Магу толькі сказаць, што ў Польшчы мы мелі тыя ж самыя дылемы і сумневы. І тут няма адзінага адказу, бо ўсё залежыць ад кантэксту. Калісьці трэба байкатаваць, а калісьці ўдзельнічаць.

«Я баюся такой адлігі, якая будзе толькі для дзяржаўнай эліты»

– Апошнім часам палітыка еўрапейскіх лідэраў у дачыненні афіцыйнага Мінску змянілася. Зменшылася падтрымка дэмакратычнай апазіцыі, еўрапейскія лідэры

сустракаюцца з Лукашэнкам, запрашаюць яго да сябе. Яны ўжо не настолькі цвёрда настойваюць на пытаннях дэмакратыі і правоў чалавека, гатовыя падтрымліваць афіцыйную ўладу ў некаторых пытаннях.

– Цяпер вы хочаце, каб я вучыў еўрапейскіх палітыкаў. І тут няма адзінага адказу. Усё залежыць ад таго, як гэта ацэньваюць беларускія дэмакраты.

– Ім гэта не падабаецца, я магу дакладна сказаць. Кардынальнае змяншэнне падтрымкі, якое адбылося за апошнія год-два, ім вельмі не падабаецца.

– Мне складана адказаць, я не зусім ведаю кантэкст. Тое, што Лукашэнка не рэзідэнт і праводзіць уласную палітыку, мне гэта зразумела. Я б хацеў, каб была падтрымка для беларускіх дэмакратаў. Трэба шукаць такія метады падтрымкі, якія будуць плённымі. Як гэта рабіць – не для публічнага абмеркавання. Я сам працаваў не адзін год у падполлі.

Для мяне відавочна: калі ёсць магчымасць зрабіць нешта добрае для краіны, трэба гэта падтрымліваць. З другога боку, я баюся такой адлігі, якая будзе толькі для дзяржаўнай эліты.

Любая краіна мае свой момант, калі надыходзіць час для палітычных рэформаў альбо для мадэрнізацыі ва ўмовах дыктатуры.

– Польшча – гэта пэўны феномен апазіцыйнага руху ў Цэнтральна-Усходняй Еўропе. Разам з сябрамі вы стварылі арганізацыю, якая потым стала імпульсам для «Салідарнасці» – я маю на ўвазе Камітэт абароны рабочых. Вы, інтэлектуалы, сталі рухавіком для рабочага руху. Як гэта наогул стала магчымым? Як рабочыя маглі паверыць інтэлігентам? Сёння ў Беларусі часта абвінавачваюць апазіцыю, што яна адарваная ад народу…

– Нам тое самае казалі. Усе тыя аргумэнты, якія вы чуеце, чулі і мы ў Варшаве. Галоўнае – што для народа ў гэты момант важна. Момант вялікай перамены ў СССР – гэта быў Чарнобыль, які перамяніў псіхалогію людзей. Сігналам для грамадзянскай актыўнасці часта становіцца экалогія.

Я не ведаю, што стане такім сігналам цяпер. Калі ў Польшчы былі студэнцкія пратэсты, рабочыя ўспрынялі іх асцярожна, адчужана. У снежні 1970 года, калі быў вялікі страйк рабочых у Гдыні, Гданьску, інтэлектуалы маўчалі. І ў 1976 годзе падчас рабочых пратэстаў стала зразумела, што ўсім трэба нешта рабіць. І з гэтых матываў быў створаны Камітэт абароны рабочых. Інтэлігенты, студэнты, пісьменнікі арганізоўвалі падтрымку рабочых – гэта быў першы момант будавання грамадзянскай супольнасці. Так адбылося, што мы абаранялі рабочых, а потым ужо яны абаранялі нас.

Як будзе далей, ніхто не ведае. Але я думаю, што праект «дэмакратуры», які мы бачым у Польшчы, Вугоршчыне, Расіі, Турэччыне, Бразіліі, ЗША, – гэта пераходны пэрыяд. Як рэфармаваць дэмакратычныя краіны – гэта іншае пытанне. Бо мы бачым, што на сёньня дэмакратыя ў крызіснай сытуацыі. Брэксіт, Італія, Францыя, сепаратызм. Відавочна, што мая мара для будучыні – гэта не дыктатура.

«Любая краіна мае свой момант, калі надыходзіць час для палітычных рэформаў»

– Пытанне да вас як да гісторыка. Чаму, па-вашаму, у Польшчы атрымалася даволі хутка правесці радыкальныя рэформы, у Прыбалтыкі атрымалася таксама, але магчыма, не так паспяхова, ва Украіне з пакутамі і пазней, але змены ідуць, – то чаму Беларусь у 1994-м выбрала мінулае і ідзе шляхам, адрозным ад сваіх суседзяў?

– Як гісторык я адкажу так. Любая краіна мае свой момант, калі надыходзіць час для палітычных рэформаў альбо для мадэрнізацыі ва ўмовах дыктатуры. Возьмем прыклад Паўднёвай Карэі, я нядаўна ўдзельнічаў у канферэнцыі ў Сеуле. У 1956 годзе гэта краіна была яшчэ бяднейшая за Польшчу, цяпер цяжка ўявіць, якая гэта была краіна. І першыя 25 гадоў мадэрнізацыя рабілася ва ўмовах дыктатуры. Але ў выніку мы бачым дэмакратыю.

Калі я гляджу сёння на Мінск, то гэта горад не для дыктатуры. Гэта горад для дэмакратыі і для свабодных людзей.

– Расія нібыта раней за Беларусь падышла да дэмакратыі на пачатку 90-х, але

гэта хутка скончылася. Ці гэтыя некалькі гадоў былі выключэннем з гістарычнага правіла для гэтай дзяржавы і яна зноў вярнулася ў свой звыклы стан? Ці можа Расія ў цяперашнім выглядзе ўвогуле стаць дэмакратычнай краінай?

– Пакуль ва ўладзе Уладзімір Пуцін, Расія не будзе дэмакратычнай краінай. Ён упэўнены, што тое, што адбываецца ў Расіі, – тое самае, што і на Захадзе, няма ніякай розніцы, хлусня і агрэсія і там, і там.

Безумоўна, я думаю, што Расія будзе дэмакратычнай. Не існуе ў гісторыі фаталізму. Ніхто ж не думаў, што будзе ў СССР перабудова, што са Стаўрапаля прыедзе апаратчык і пераробіць увесь свет.

Ельцын не быў дэмакратам. Ён быў свабодалюбам, але не дэмакратам. Бо дэмакратыя – гэта свабода ў рамках прававой дзяржавы. У Расіі не было прававой дзяржавы, была смута.

Што мы ўбачылі? Што ў Расіі ёсць моцны інтэлектуальны патэнцыял на стварэнне дэмакратычнай дзяржавы. Таксама мы пабачылі, што ў Расіі вельмі глыбока існуе імперская псіхалогія.

– «Крымнаш» падтрымлівае больш за 80 адсоткаў.

– Сёння ўжо менш, я думаю. Гэта вельмі цікавы момант. З майго гледзішча, тут усё ясна. Але аднойчы ў Польшчы літоўскі журналіст мяне спытаў: «Чаму вы не можаце заявіць, што бунт Жалігоўскага ў Вільнюсе – гэта было злачынства?» Я кажу: дык для любога польскага палітыка, які так скажа, гэта будзе палітычная смерць. І пакажыце мне расейца, які скажа, што Севастопаль – гэта ўкраінскі горад. З гэтага гледзішча Вільня для палякаў – гэта польскі горад…

– А для беларусаў – гэта беларускі горад.

– Вось-вось, і нічога не зробіш. Калі я быў у Маскве ў цэнтры Сахарава, то да мяне падышоў чалавек і гаворыць: «Скажыце, а Міцкевіч якой нацыянальнасьці? Беларус!» Трэба разумець, што калі мы будзем паводзіць сабе разумна, то Міцкевіч, Каліноўскі, Тарас Шаўчэнка – яны не польскія, беларускія ці ўкраінскія, а яны ўсіх тых, хто іх любіць.

І ёсць дзве філасофіі – альбо падтрымліваць усе канфлікты, якія былі (і мы гэта маем у Польшчы, украінафобскую істэрыку вакол Валыні). Але мы вучні Ежы Гедройца, які нарадзіўся ў Мінску.

– Ведаеце, у нас самая прэстыжная прэмія для беларускіх пісьменьнікаў мае імя Гедройца. Гэта наш беларускі Нобель.

– Фантастыка, мне гэта вельмі падабаецца! Гедройц сфармуляваў філасофію УЛБ – Украіна, Літва, Беларусь. І гэта было палітыкай польскага ўраду, калі ва ўладзе не былі нацыяналісты. Калі прыйшлі нацыяналісты, зявіўся нацыянальны эгаізм, палонацэнтрызм.

– Вам гэта не падабаецца?

– Абсалютна. Я думаю, гэта проста як чума для польскай палітыкі і культуры.

«Патрыятызм – гэта калі ты хочаш свабоды для сваёй радзімы; нацыяналізм – калі ты ідзеш супраць іншай нацыі»

– Але калі была эпоха «Салідарнасці» – гэта ж было не толькі імкненне да свабоды, але і жаданне вызваліцца ад савецкага прыгнёту, аднавіць польскую поўную незалежнасьць. Хіба

не было ў «Салідарнасці» пэўнай дозы польскага нацыяналізму?

– Чаму вы кажаце «нацыяналізм», а не «патрыятызм»? Патрыятызм – гэта калі ты хочаш свабоды для сваёй радзімы; нацыяналізм – калі ты ідзеш супраць іншай нацыі. Андрэй Сахараў – патрыёт Расіі, а Брэжнеў – вялікарасейскі імперыяліст.

– Адна з найбуйнейшых польскіх сацыялагічных лабараторый CBOS сёлета апублікавала апошняе апытанне грамадскай думкі, якое тычыцца этнічных сімпатый і антыпатый палякаў. Паводле апытаньня, усяго 21% палякаў з сімпатыяй ставяцца да беларусаў, а 32% рэспандэнтаў адчуваюць да нас антыпатыю. Яшчэ ў 31% палякаў нейтральнае стаўленне, і 16% не змаглі вызначыцца са сваімі перавагамі. Вось тыя, хто мае антыпатыю да беларусаў, чаму яны яе адчуваюць? Як увогуле можна не любіць беларусаў? За што?

– Гэта проста невуцтва. Беларус для прымітыўнага чалавека – гэта «рус». А рускіх у Польшчы не любяць, у нас моцная русафобія. Я шмат гадоў кажу, што я сапраўдны антысавецкі русафіл.

Ніхто, хто нешта ведае пра Беларусь, не мае да беларусаў ніякай антыпатыі.

– Дык, можа, сама афіцыйная Беларусь вінаватая ў тым, што многія палякі не аддзяляюць беларусаў ад расейцаў? Мінск праводзіць прарасейскую палітыку. Таму ў гэтым палітыка Лукашэнкі вінаватая?

– Не думаю. Быў такі пісьменьнік Тадэвуш Канвіцкі. І ў сваёй кнізе пра Беларусь ён пісаў «Добрарусь». Ён быў з Віленскага краю, і падчас вайны ён выратаваўся ў беларускай вёсцы. Але ў Польшчы існуе невуцтва на тэму Беларусі.

Калі і ёсць нейкая маленькая віна беларусаў, то яна ў тым, што ў нас у Польшчы ёсць фонд для выданьня польскай літаратуры на іншых мовах. Калі б такі фонд быў і ў Беларусі, яны б хутка знайшлі ў Польшчы партнёраў. Напрыклад, выданьне кніг Быкава. Гэта вялікі пісьменнік. Яго ў Польшчы ведаюць, але – парадокс – як расейскага пісьменніка.

«Нарацыі пра „бандэраўцаў у Кіеве“ – гэта доўгая рука маскоўскага КДБ»

– Польшча заўсёды апошнія гады падтрымлівала Украіну. Але ці не змянілася гэтае стаўленне пасля перамогі Майдану? Рэформы ва Украіне ідуць нялёгка, у Еўропе адчуваецца пэўная «стомленасьць Украінай», да таго ж сотні тысяч украінцаў пераехалі і жывуць у Польшчы. Ці змяніла гэта стаўленне палякаў, ці зяўляюцца ў іх ксэнафобскія пачуцці?

– Ксенафобам не патрэбны нават украінцы ці беларусы для ксенафобіі, ім хапае палякаў з іншага гораду. Бо ксенафобія – гэта хвароба.

– Дык стасункі Варшавы з Кіевам па-ранейшаму максімальна прыязныя, ці Ўкраіна ўжо ўспрымаецца як патэнцыйны канкурэнт?

– Канкурэнцыі я не бачу. Я лічу, што ўсе гэтыя нарацыі пра «бандэраўцаў у Кіеве» – гэта доўгая рука маскоўскага КДБ.

– Якая пранікае ў польскую прэсу і грамадства?

– Вядома. Праз медыя, інтэрнэт. Калі яны пранікаюць у Амерыку, то ў Польшчу працей. Яны не могуць зрабіць у Польшчы моцнага прапуцінскага лобі, а антыўкраінскае – чаму б не?

У нас нацыяналісты ва ўладзе. Яны антырускія і антынямецкія. Але Нямеччына – багатая і моцная. Расія – з атамнай бомбай. А Ўкраіна слабая. Кожны хам можа плюнуць у той бок, і яны гэта робяць.

– Як рэдактар як вы бачыце галоўныя выклікі для якаснай прэсы? Ці адбылася прымітывізацыя кантэнту? Ці гоніцеся вы за густамі чытачоў, ці найперш сочыце за якасцю і імкнецеся цягнуць чытача за сабой? Як вы вырашаеце гэтую вечную праблему паміж якасцю і масавымі запатрабаваннямі публікі?

– Вы слушна сказалі, што гэта вечная праблема. Відавочна, што густы мяняюцца, трэба шукаць тэмы, важныя для моладзі, якія мне не вельмі цікавыя. Але трэба трымацца якасці. Калі мы ад гэтага адыдзем – гэта будзе таблоід для зараблянне грошай, а не для абароны нейкіх каштоўнасцяў. Нашы рэдактары ўсе былі людзі з падполля, турмы, апазіцыі. І мы пайшлі ў газету, каб будаваць элемент і інстытут польскай дэмакратыі.

– Значыць, прэса павінна заставацца з місіяй? Яна не павінна быць такой самай вытворчасцю, як выраб кашуляў?

– Вядома. Іначай гэта будзе гэтаксама цікава для чытачоў, як выраб кашуляў.

«Жыць у крайнасцях немагчыма, але жыць бяз крайнасцяў сумна»

– Фільм пра вас, які быў паказаны на фестывалі ў Мінску, называецца «Будзьце рэалістамі – патрабуйце немагчымага». Лозунг студэнцкай рэвалюцыі 1968 года. Гэта і ў цяперашнім узросце застаецца вашым жыццёвым лозунгам ці гэта проста прыгожы афарызм?

– Гэта афарызм, але гэта і спосаб незалежнага мыслення. Ніхто ж не думаў, што стане магчымым падзенне Берлінскай сцяны і развал СССР – але да гэтага «немагчымага» трэба імкнуцца. Цікава, што для кансерватараў гэты лозунг – як сімвал камунізму. Не, для мяне камунізм – гэта страх, фанатызм, дагматызм, прымітыўнае мысленне.

«Будзьце рэалістамі – патрабуйце немагчымага» – гэта запрашэньне да бунту, нязгоды. Вядома, гэта не лозунг для дэмакратычнай прававой дзяржавы. З другога боку, прававая дзяржава – гэта дзяржава «сярэдніх тэмператур». Але сэнс жыцця мы маем толькі дзякуючы крайнасцям. Жыць у крайнасцях немагчыма, але жыць бяз крайнасцяў сумна.

> **Беларус для прымітыўнага чалавека – гэта «рус». А рускіх у Польшчы не любяць, у нас моцная русафобія.**

– У працяг гэтай тэмы пытанне пра кампрамісы. З кім можна садзіцца за круглы стол, улічваючы вашу гісторыю дыялогу «Салідарнасці» з камуністамі? Дзе тая мяжа, з кім можна ісці на дыялог, а з кім нельга ісці на кампрамісы?

– Нам было відавочна, што калі мы не пойдзем на круглы стол, мы ідзём на рызыку грамадзянскай вайны. Ёсць людзі, якія кажуць, што круглы стол патрэбен толькі дзеля таго, каб «выключыць» партнёра.

Што будзе лепш для краіны? Напрыклад, відавочна, што ў 1917 годзе для Расіі быў бы найлепшым урад кампрамісу. Але Леніну і бальшавікам гэта было нецікава.

– Навошта браць палову, калі можна ўзяць усё?

– Вось-вось. Бальшавікі не думалі пра Расію, а думалі пра тое, як зрабіць Расію закладніцай бальшавіцкай партыі.

Я чалавек кампрамісу, але я ведаю, што ёсць такія ўмовы, пры якіх кампраміс – гэта злачынства. Калі я сядзеў у турме, і казалі: «Калі падпішаце, то можаце ехаць у Францыю і Італію», я ім паказаў «жэст Казакевіча» (Казакевіч таксама беларус) і адказаў: «Не».

Фота – з артыкулу на www.svaboda.org

Пад уплывам ААН: ці змянілася сітуацыя са свабодай слова ў Беларусі?

Алег АГЕЕЎ,
Вольга СЯХОВІЧ

Універсальны перыядычны агляд (УПА) – гэта праваабарончы механізм, які быў створаны ААН ў 2006 годзе для таго, каб кожная дзяржава – удзельніца Савета па правах чалавека праінфармавала астанія дзяржавы – удзельніцы Савета пра зробленыя ёю паляпшэнні ў галіне правоў чалавека. Усе гэтыя краіны могуць даваць рэкамендацыі дзяржаве, якая трымае справаздачу.

У 2020 годзе Беларусь будзе праходзіць ужо трэці цыкл справаздачнасці паводле УПА на 36-й сесіі Савета па правах чалавека ААН, якая адбудзецца ў Жэневе (Швейцарыя) з 4 па 15 траўня.

Спадзяванні на адлігу

Кааліцыя праваабарончых арганізацый, у якую ўваходзіць і ГА «БАЖ», падрыхтавала і накіравала ў ААН альтэрнатыўны даклад пра выкананне Рэспублікай Беларусь абавязацельстваў у галіне правоў чалавека, які ўтрымлівае 13 раздзелаў. Адзін з іх – «Свабода выказвання меркавання, свабода СМІ» – падрыхтаваны нашай арганізацыяй.

З 13 рэкамендацый, датычных свабоды слова, адрасаваных Беларусі падчас другога цыкла УПА, 5 рэкамендацый былі ёю падтрыманы:

- забяспечыць большыя гарантыі свабоды прэсы і свабоды выказвання меркаванняў, а таксама права на інфармацыю, якая адлюстроўвае розныя пункты гледжання;
- у поўнай меры гарантаваць свабоду выказвання меркаванняў і ўстрымлівацца ад адвольных арыштаў журналістаў;
- выконваць прынятыя абавязацельствы ў частцы забеспячэння гарантый свабоды асацыяцый і свабоды выказвання меркаванняў;
- заахвочваць і абараняць свабоду сродкаў масавай інфармацыі і права на свабоднае выказванне меркаванняў; прыняць меры да прывядзення заканадаўства і практыкі ў адпаведнасць з артыкулам 19 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах; справядліва расследаваць усе выпадкі нападу, пераследу і запалохвання, каб прыцягнуць вінаватых да адказнасці;
- палепшыць агульную сітуацыю са свабодай сродкаў масавай інфармацыі.

Беларусь у 2016 годзе прыняла Міжведамасны план па выкананні прынятых рэкамендацый. Каб даць аб’ектыўную ацэнку дзеянням урада па іх ажыццяўленні, БАЖ распрацаваў адпаведны набор індыкатараў. У 2018 годзе мы зрабілі прамежкавую ацэнку працы дзяржаўных органаў у галіне свабоды выказвання.

Выснова была несуцяшальная: «Распрацоўка Міжведамаснага плана, на жаль, не прывяла да якіх-небудзь значных вынікаў для сітуацыі са свабодай слова».

Паводле ацэнкі БАЖ, з агульнага ліку рэкамендацый другога цыкла ні адна з іх не была выканана поўнасцю. А пяць былі выкананы часткова (у тым ліку дзве з не падтрыманых дзяржавай рэкамендацый).

Значнага паляпшэння ў сферы свабоды слова ў Беларусі не адбылося, хоць можна адзначыць, што дзяржава ўступіла ў дыялог з грамадзянскай супольнасцю (у прыватнасці, пры абмеркаванні законапраектаў) і зрабіла некаторыя крокі па выкананні рэкамендацый.

Неўзабаве ўсе недзяржаўныя выданні, якія звярнуліся ў дзяржаўнае прадпрыемства «Белпошта», уключылі ў падпісныя каталогі. А прадпрыемствы «Белсаюздруку» пачалі іх прадаваць незалежна ад рэдакцыйнай палітыкі. Не было выпадкаў неабгрунтаванай адмовы ў рэгістрацыі друкаваных медыя. Такім чынам, дзяржава адмовілася ад шэрагу дыскрымінацыйных мер эканамічнага характару ў дачыненні да недзяржаўных СМІ. Аднак дагэтуль захоўваецца фінансаванне дзяржаўных СМІ за кошт дзяржаўнага бюджэту на пазаконкурснай аснове.

Пазіцыя Беларусі ў рэйтынгах па свабодзе слова ў параўнанні з папярэднім перыядам нязначна палепшылася, аднак эксперты адзначаюць, што збольшага гэта звязана з пагаршэннем агульнай сітуацыі са свабодай слова ў свеце. Згодна з рэйтынгам «Freedom in the World 2019» (Freedom House), Беларусь застаецца несвабоднай краінай, але больш не ўваходзіць у групу краін з найгоршай сітуацыяй. У сусветным індэксе свабоды прэсы («Рэпарцёры без межаў») Беларусь перамясцілася са 155-га на 153-е месца (у рэйтынгу 180 краін).

Тым не менш найбольш важныя праблемы ў сферы свабоды выказвання, адзначаныя ў рэкамендацыях УПА, застаюцца нявырашанымі.

Традыцыйнай праблемай застаецца беспакаранасць злачынстваў супраць журналістаў. Выпадкі парушэння правоў журналістаў супрацоўнікамі міліцыі застаюцца беспакаранымі.

Замест адлігі – замаразкі

Дыфамацыйныя артыкулы Крымінальнага кодэкса, хаця і былі крыху падкарэктаваныя, працягваюць прымяняцца. Крымінальны пераслед, звязаны са свабодай выказвання меркавання меў месца ў так званай справе «рэгнумаўцаў»; справе кіраўніка інфармацыйнага агенцтва БелаПАН Алеся Ліпая, спыненай у сувязі з яго смерцю; «справе БЕЛТА», якая скончылася асуджэннем галоўнага рэдактара TUT. BY Марыны Золатавай; справе блогера Сяргея Пятрухіна. У 2018 годзе пачасціліся выпадкі ператрусаў, у тым ліку звязаныя з узбуджэннем крымінальных спраў. Яны суправаджаліся канфіскацыяй тэхнікі і абсталявання ў журналістаў і блогераў.

Алег Агееў і Андрэй Бастунец на прэс-канферэнцыі «Сітуацыя са свабодай слова ў Беларусі»
Фота baj.by

На жаль, дзяржава дэманстравала гатоўнасць затрымліваць журналістаў падчас ажыццяўлення імі прафесійнай дзейнасці.

Заканадаўства, якое рэгулюе дзейнасць медыя, не было зменена так, каб дазволіць фрылансерам вольна супрацоўнічаць з замежнымі СМІ. Колькасць выпадкаў прыцягнення да адказнасці журналістаў, якія працуюць на замежныя СМІ без акрэдытацыі ў Рэспубліцы Беларусь рэзка ўзрасла (з 10 выпадкаў у 2016 годзе да 118 – у 2018 годзе). За няпоўныя 12 месяцаў 2019 года журналістам прысудзілі больш як 40 штрафаў.

Паводле ацэнкі БАЖ, з агульнага ліку рэкамендацый другога цыкла ні адна з іх не была выканана поўнасцю. А пяць выкананы часткова.

Таксама можна адзначыць пагаршэнне сітуацыі са свабодай выказвання ў Інтэрнэце, звязанае з узмацненнем кантролю дзяржавы ў выніку зменаў, унесеных у Закон «Аб сродках масавай інфармацыі» ў 2018 годзе.

БАЖ настойваў на адмене адказнасці ўладальнікаў сайтаў за каментарыі карыстальнікаў, а таксама на абмежаванні паўнамоцтваў Міністэрства інфармацыі па адвольным прыняцці рашэнняў аб абмежаванні доступу да інтэрнэт-рэсурсаў, але гэтага не адбылося. Нічога не зроблена для распроўкі і прыняцця дэмакратычнага закона «Аб доступе да інфармацыі».

Традыцыйнай праблемай застаецца беспакаранасць злачынстваў супраць журналістаў. Выпадкі парушэння правоў журналістаў, у тым ліку супрацоўнікамі міліцыі, застаюцца беспакаранымі. Дагэтуль не праведзены поўныя і ўсебаковыя расследаванні гвалтоўных злачынстваў супраць журналістаў (у першую чаргу выкраданне Дзмітрыя Завадскага, забойства Веранікі Чаркасавай), а вінаватыя не прыцягнуты да адказнасці.

Нашы патрабаванні

Відавочна, што трэба яшчэ нямала зрабіць па выкананні міжнародных абавязацельстваў, якія гарантуюць свабоду слова ў нашай краіне. Таму ГА «БАЖ» рэкамендавала ў кааліцыйным дакладзе, каб у трэцім цыкле УПА іншыя дзяржавы параілі Беларусі:

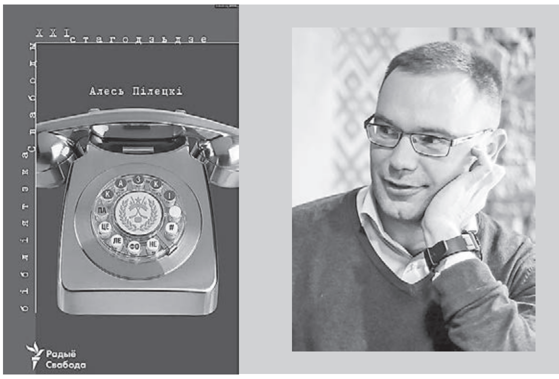
- прывесці ў адпаведнасць з міжнароднымі стандартамі заканадаўства, якое рэгулюе свабоду выказвання меркаванняў у Інтэрнэце;
- распрацаваць і прыняць заканадаўства для забеспячэння эфектыўнага доступу да інфармацыі пра дзейнасць дзяржаўных органаў;
- адмовіцца ад дазвольнага парадку рэгістрацыі друкаваных і анлайн-медыя;
- прывесці паняцце «акрэдытацыя» ў адпаведнасць з міжнароднымі стандартамі і адмяніць забарону на дзейнасць журналістаў замежных СМІ без акрэдытацыі, а таксама прадугледзець магчымасць абскардзіць адмову ў акрэдытацыі, у тым ліку ў судзе;
- абмежаваць паўнамоцтвы Міністэрства інфармацыі па пазасудовым ўмяшанні ў дзейнасць СМІ, у тым ліку па блакаванні доступу да інтэрнэт-рэсурсаў;
- цалкам адмовіцца ад практыкі адвольных затрыманняў журналістаў, у тым ліку падчас асвятлення імі масавых мерапрыемстваў.

Спадзяемся, што ўлады прымуць рэкамендацыі трэцяга цыкла Універсальнага перыядычнага агляду і пачнуць рэальна паляпшаць сітуацыю са свабодай слова ў Беларусі.

БАЖная проза і паэзія

Сяргей ПУЛЬША

Леташні год выдаўся для беларускіх журналістаў багатым на падзеі. І звязаныя яны былі не толькі з непасрэднай штодзённай працай. Нашы калегі знайшлі час на дадатковую творчасць: як кажуць літаратурныя крытыкі, на «буйныя формы». У 2019-м выйшла даволі шмат цікавых кніг, напісаных сябрамі БАЖ. Асабісты і, будзем казаць шчыра, суб’ектыўны агляд для карыснага і забаўляльнага чытва мы вам прапануем.

Алесь Пілецкі «Казкі па целефоне»

Зборнік гісторый Алеся Пілецкага, які выдала Радыё Свабода, быў чаканым, а ідэя вісела літаральна ў паветры. Алесь Пілецкі разбаўляў будзённасць сваёй працы, выдумваючы гумарэскі пра тое, як Аляксандр Рыгоравіч з рознымі людзьмі абмяркоўвае па тэлефоне актуальныя для Беларусі падзеі. Хэштэг #давайпака знаёмы, бадай, усім журналістам.

Гэта кніга была проста вырачаная на поспех. Па-першае, у нашай краіне амаль няма палітычнай сатыры. Усе імкнуцца быць сур’ёзнымі «аналітыкамі», «даследчыкамі», «палітолагамі», а Пілецкі – ці не адзіны аўтар, які з нашага палітычнага працэсу проста сцябецца. Па-другое, такая «Facebook-літаратура» зараз, як кажуць, у трэндзе, і з гэтага трэнду выйдзе, падаецца, не хутка. Бо гэта – сусветная тэндэнцыя, якая пачалася яшчэ з LiveJournal.

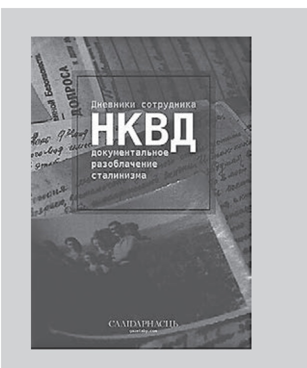
Яшчэ тады, калі ніхто не ведаў слова «блог», існаваў сайт vladimir.vladimirovich.ru з гісторыямі, падобнымі (і не падобнымі) на Пілецкага, толькі пра кіраўніка Расіі. Шалёную папулярнасць набылі такія ж інтэрнэт-допісы, укладзеныя ў кнігі, Славы Сэ – псеўданім латвійскага аўтара Вячаслава Салдаценкі, які піша на рускай мове. Ды што там далёка хадзіць: знакамітае «Радзіва Прудок» улюбёнага намі Андруся Горвата таксама вырасла з Facebook.

І цяпер – Пілецкі.

Варта зазначыць, што сам Алесь адхрышчваўся ад выдання баек на паперы рукамі і нагамі. У адным з інтэрв'ю на пытанне, ці выйдзе кніжка, ён казаў: «Цяпер папяровая кніга – прадукт не для ўсіх і не для ўсяго. Чалавек кнігу набывае, каб засяродзіцца, падумаць над добрым, разумным і прыгожым тэкстам, каб атрымаць эстэтычную асалоду. А з #давайпака якая асалода і эстэтыка? Гэта ўсё толькі ў Facebook успрымаецца. Вырві з кантэксту – і ніякага сэнсу. Так што не будзе кнігі».

Ён меў рацыю і не меў. Сапраўды, адзіны значны недахоп выдання – адсутнасць кантэксту. Няма перад гісторыямі пары радкоў тлумачэнняў: з якой нагоды той ці іншы дыялог быў напісаны. Але, можа, гэта і добра: чытач павінен узгадваць «найноўшую гісторыю», каб «урубіцца» ў тое, што ён чытае. А гэта выдатна трэніруе памяць.

Так што #давайпака.

Анастасія Зелянкова «Дзённікі супрацоўніка НКУС: дакументальнае выкрыццё сталінізму»

Як вядома, у нашай прафесіі спярша журналіст працуе на імя, а потым – імя на журналіста. Новая кніга журналісткі «Салідарнасці» – яскравае таму пацвярджэнне.

Яна пазнаёмілася з унукам супрацоўніка НКУС Уладзімірам Ятчэням праз Facebook. Той доўгі час чытаў «Салідарнасць» і захапляўся артыкуламі Зелянковай. Але доўгі час сумняваўся, ці будуць цікавыя шырокаму колу чытачоў дзённікі яго дзеда. Апошняй кропляй для Уладзіміра стала з'яўленне былога міністра ўнутраных спраў Ігара Шуневіча на свяце 9 мая ў форме афіцэра НКУС.

А каму даручыць літаратурную апрацоўку дзённікаў, як не ўлюбёнай журналістцы?

У рамках падрыхтоўкі кнігі Зелянковай, сярод іншага, прыйшлося прабівацца ў архіў КДБ. А грошы на выданне сабралі ўжо традыцыйным зараз чынам – праз краудфандынг, народныя ахвяраванні. План жа па зборы сродкаў на дзённікі супрацоўніка НКУС быў перавыкананы ў некалькі разоў.

Зелянкова, якая год таму выпусціла кнігу «В постели с белорусом: из истории национального секса», нават жартавала: «Тэма НКУС апынулася беларусам цікавейшая, чым тэма сэксу!».

Не буду сцвярджаць, што сэкс беларусаў цікавіць менш. Але тут, напэўна, цікавая не столькі тэма НКУС, колькі тэма гісторыі ў агульным. У дадзеным выпадку, гісторыі ў нечым нават патаемнай: улады ўсяляк імкнуцца замоўчваць тэму сталінскіх рэпрэсій ў Беларусі, ніверліраваць і маргіналізаваць яе. Архівы КДБ дасюль не раскрытыя нават для даследчыкаў. А, як вядома, калі кажуць «не», то хочацца ўдвайне.

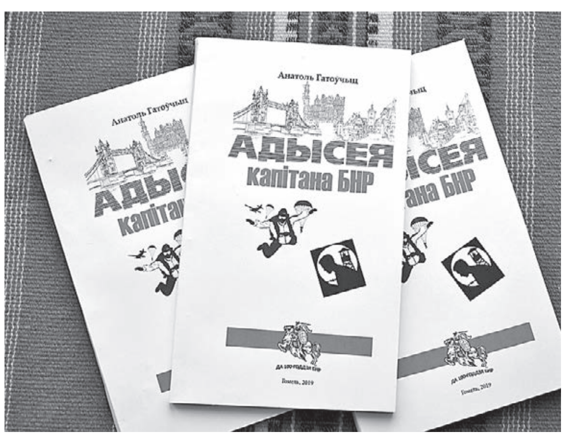
Да таго ж, расповед чалавека, які спачатку ажыццяўляў рэпрэсіі, а потым сам апынуўся ў гэтай мясарубцы – ужо інтрыгуючы сюжэт.

І яшчэ раз – дзякуй медычнаму цэнтру «ЛАДЭ», які аказаў значную дапамогу Зелянковай у выданні гэтай кнігі.

Анатоль Гатоўчыц «Адысея капітана БНР»

Яшчэ адну кнігу, заснаваную на ўспамінах і мемуарах, выдаў у Гомелі сябра ГА «БАЖ» Анатоль Гатоўчыц. «Адысея капітана БНР» – пра лёс змагара беларускага нацыянальнага адраджэння ў паваенны час Цімоха Акімавіча Вострыкава.

Кніга выдадзеная ў серыі, прымеркаванай да 100-гадовага юбілею абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі. У ёй ужо выходзілі аповеды пра Палуту Бадунову і Рыгора Клімовіча.

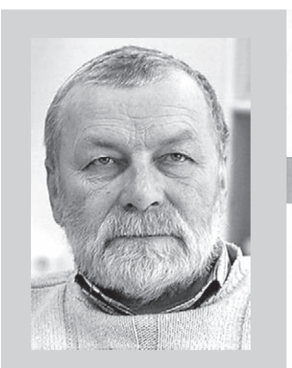
Але Вострыкаў – асаблівы выпадак. Група Вострыкава ў жніўні 1952 года высадзілася з амерыканскага самалёта ў Налібоцкай пушчы, каб дамагацца незалежнасці Беларусі.

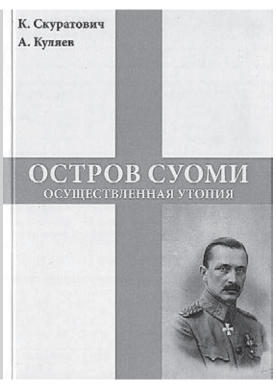
Яшчэ адзін цікавы лёс: чалавек, які меў даволі вялікія перспектывы, вучыўся ў адным з самых вядомых універсітэтаў Еўропы, ужо маючы некалькі прафесій, кінуў усё і паляцеў вызваляць Беларусь. І нельга сказаць нібыта ён не ведаў, што яго чакае ў выпадку правалу, бо сутыкаўся з савецкай сістэмай яшчэ падчас сталінскай калектывізацыі.

Так і апынулася – 23 гады мардоўскіх лагераў. А потым – вяртанне ў Беларусь і праца на «Гомсельмашы». Ані КДБ, ані ГУЛАГ яго не зламалі, не перакавалі ў «савецкага чалавека», хоць ён паўсотні разоў апынаўся ў карцары і агулам правёў у ім амаль цэлы год, жывучы толькі на хлебе і вадзе. Не перакаваўся Вострыкаў і ў выніку прымусу КДБ паўдзельнічаць у выкрыцці амерыканскага шпіёна ў Маскве на пачатку 1980-х.

Яшчэ адна цікавостка і іронія лёсу: у адрозненне ад сваіх ворагаў, ён пабачыў тое, за што ўсё жыццё змагаўся. Ён заспеў, хай і не такую, пра якую ён марыў – але незалежную Беларусь. Напачатку 1990-х, на хвалі Адраджэння, калі ў Гомелі быў створаны філіял Коласаўскага ліцэя, ён прыходзіў да вучняў на курс «Гісторыя беларускага моладзевага руху», асабістым прыкладам даказваючы, што змагары за незалежнасць Беларусі не бандыты і не ворагі, а пісьменныя, адукаваныя і разумныя людзі.

Памёр Цімох Вострыкаў у 2007-м, на 85-м годзе жыцця. Але лёс яго – круцейшы за дэтэктыў.

Канстанцін Скуратовіч, Аляксандр Куляеў «Востраў Суомі. Ажыццяўлёная ўтопія»

Аднойчы, ужо пасля пачатку расійска-украінскай вайны на Данбасе, абмяркоўваючы гэту сітуацыю як вынік «Рэвалюцыі Годнасці», мой украінскі сябра, рэдактар часопіса «Украінскі Тиждень» Дмітро Крапівенка сказаў нешта кшталту: «Ніводная краіна, якая пазбавілася расійскага уплыву і апекі, пра гэта не пашкадавала». Кніга «Востраў Суомі…», па-мойму, якраз пра гэта.

Ідэя напісання кнігі, па словах аўтараў, з'явілася пасля расійска-грузінскай вайны жніўня 2008 года. Тады Расія, абвінаваціўшы Грузію ў парушэнні дзяржаўных інтарэсаў, акупавала Абхазію і Паўднёвую Асецію, стварыўшы на іх тэрыторыі дзве падкантрольныя псеўдадзяржавы.

Потым быў Крым і Данбас, але аўтары заўважылі падабенства палітычных і ваенных тэхналогій Расіі, што выкарыстоўваў СССР у малавядомай нам «зімняй вайне» – вайне з Фінляндыяй у 1939–1940 гадах.

Увосень 1939 года паміж СССР і Фінляндыяй вяліся перамовы аб тэрытарыяльных саступках. Савецкі Саюз прэтэндаваў на частку Карэльскага перашыйка з нядрэнна развітой сеткай чыгунак і аўтамабільных дарог, выспы у Фінскім заліве і «арэнду» фінскага паўвострава Ханко. Узамен Фінляндыя павінна была атрымаць вялікую па плошчы, але менш каштоўную ў эканамічным і стратэгічным плане Карэлію: фактычна адны лясы і балоты.

Схема была, у прынцыпе, тая ж, па якой былі падпісаныя дамовы аб узаемадапамозе з балтыйскімі краінамі, што скончылася іх акупацыяй. Фіны, навучаныя досведам Балтыі, на ўмовы СССР не пагадзіліся. Тады ў Тэрыоках (цяпер Зяленагорск) быў сфарміраваны так званы «народны ўрад» Фінляндыі, на чале якога паставілі ўцекача ў Савецкую Расію камуніста Ота Куусінена. А ўжо гэты марыянеткавы ўрад, які, зразумела, ніхто ў свеце не прызнаў, папрасіў Чырвоную армію аб «дапамозе».

Фіны моцна падзяўблі Чырвоную армію, і «маленькай пераможнай вайны» ў СССР не атрымалася. Але і выстаяць супраць вялізнай імперыі маленькая краіна не магла. Па мірнай дамове 12 сакавіка 1940 года яны згубілі тэрыторый значна больш, чым патрабавалі ад іх Саветы раней – 11% краіны, уключаючы Выбарг. Але захавалі галоўнае – незалежнасць.

Зараз мы можам пабачыць, дзе па развіцці Фінляндыя, а дзе – Расія. І зрабіць выснову, што са стратай тэрыторый жыццё краіны не заканчваецца.

«Востраў Суомі…», напісаны ў 2010 годзе, але выдадзены толькі ў 2019-м, – гэта якасная гістарычная публіцыстыка, напэўна, будзе падарункам тым, хто цікавіцца геапалітыкай і мадэлямі супрацьстаяння «гібрыднай вайне».

Дарэчы, вы ведаеце, што «кактэйль Молатава» насамрэч называецца «кактэйль **для** Молатава»? Калі савецкая авіяцыя бамбіла Фінляндыю, Молатаў казаў, што самалёты скідаюць гуманітарную дапамогу і прадукты. Фіны са своеасаблівым скандынаўскім гумарам і адказалі «кактэйлямі для Молатава».

Сабіна Брыло «Малітоўнік прадзеда»

Гэты зборнік вершаў – не для нашага чытача. Але кнігу нельга не адзначыць, як яскравы поспех беларускай літаратуры за мяжой.

Паэтычны зборнік Сабіны Брыло ў перакладзе Гінтараса Граяўскаса з аздабленнем мастака Пятраса Лінцявічуса выйшаў у Вільні ў выдавецтве Versus. Прычым грошы на выданне 400 асобнікаў сабралі без усялякай краўдфандынгавай пляцоўкі, праз Facebook за… 38 хвілін! Неверагодна для кнігі замежнага і малавядомага для літоўскага чытача аўтара.

Ініцыятар выдання, літоўскі паэт, драматург і перакладчык Гінтарас Граяўскас так і напісаў у прадмове да «Малітоўніка прадзеда»: «Выдаць кнігу вершаў у Літве нялёгка… Калі аўтар вершаў знакаміты ў Еўропе, лаўрэат прэмій – шанцаў болей. А калі іх аўтар – амаль невядомы паэт з Беларусі? Шанцаў практычна няма. Я ведаю, я спрабаваў. Але што, калі паэт піша вельмі добра?

Раптам падчас аднаго моцна адчайнага настрою ў адзін са студзеньскіх вечароў я пішу ў Facebook, не чакаючы надта многа: людзі, глядзіце! Я пераклаў тэксты харошай паэткі Сабіны Брыло – некаторымі з іх я ўжо дзяліўся, можа быць, вы памятаеце. Я хацеў бы зрабіць харошую кнігу. І можа быць, хто-небудзь хацеў бы і мог зрабіць свой унёсак у яе выданне?

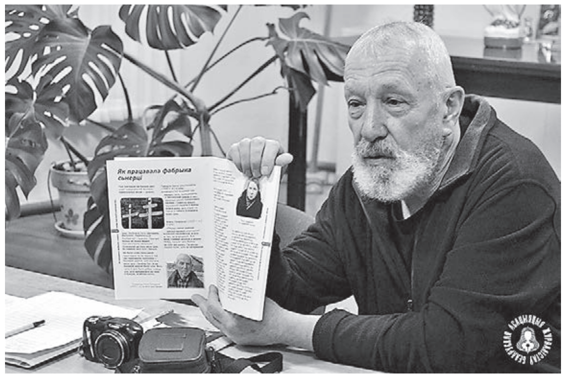
Менш чым праз гадзіну (!) у нас было шмат грошай, неабходных для выдання. Некаторым з апошніх жадаючых паўдзельнічаць нават казалі, што грошай больш не трэба, мы ім ветліва дзякавалі. Калі б мы не спыніліся, то, верагодна, выдалі б яшчэ адну кнігу».

Тут высновa толькі адна – не трэба палохацца спрабаваць. Нават там, дзе ўсё, падавалася б, проста безнадзейна. А раптам здарыцца цуд?

Дарэчы, сама Сабіна Брыло гэтую сітуацыю менавіта як цуд і расцэньвала.

Ідзем далей

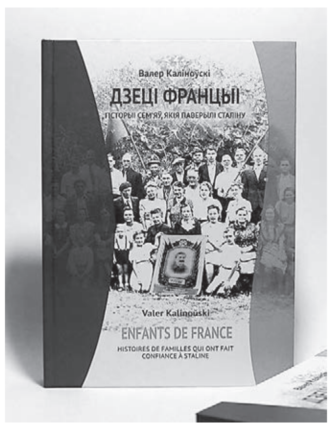
Зразумела, што ўсё, вартае для прачытаня, у адзін «топ» не ўлезе. Выдатны даведнік па Курапатах выдаў журналіст **Марат Гаравы** – кніжка

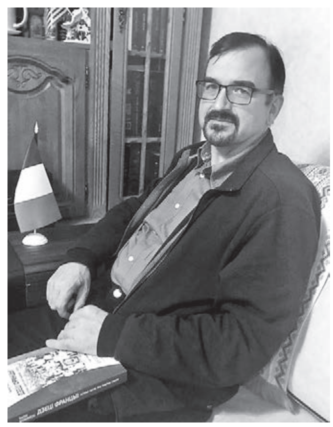

«НКВД забіваў у Курапатах…». Пасля яе прачытання ўжо не павінна быць сумневаў і агаворак, што, маўляў, «там забівалі нацысты».

Сяргей Ваганаў, якога мы ведаем пераважна як таленавітага публіцыста, у 2019 годзе прэзентаваў паэтычны зборнік «Я веру ў цуд». Прадмову да кнігі вершаў напісаў Уладзімір Някляеў, з якім аўтар знаёмы ўжо гадоў пяцьдзясят.

Эдуард Мельнікаў выдаў аўтабіяграфічнае «Вяртанне ў Бабруйск». А краязнаўца і журналіст **Сяргей Чыгрын** у выдавецтве «Кнігазбор» надрукаваў «Гістарычную мазаіку Слонімшчыны» – унікальнае выданне, заснаванае на багатым фотаархіве аўтара, дзе тэксты часцяком – толькі дапаўненне да фотаздымкаў.

Гістарычнае расследаванне «Дзеці Францыі. Гісторыі сем'яў, якія паверылі Сталіну» літаральна напярэдадні Новага года выпусціў журналіст Радыё Свабода **Валер Каліноўскі**.

Больш за ўсё ўсцешвае, што нашы журналісты пішуць і выдаюць самыя розныя кнігі – ад гісторыі да сатыры, ад публіцыстыкі да фотаальбомаў. І ўсё гэта – беларуская гісторыя і беларуская літаратура. За што ім вялікі дзякуй і плёну ў 2020-м.

Галерэя БАЖ

Аляксандр Тамковіч

Search ...

Кнігі

- Арытмія, альбо Код супрацiву
- Асобы
- Без палiтыкi
- Будзiцелi
- Женщины
- Жыццё пасля кратаў
- З чаго пачынаецца свабода
- Iнтэрв'ю, якiх не было
- Лёсы
- Мазаiка жыцця
- Найноўшая гiсторыя ў асобах
- Неафiцыйна аб афiцыйных
- Няскораны Мiхаiл Марынiч
- Преодоление
- Стыгма
- Супраць плынi
- Фiласофiя дабрынi

ПЕРСАНАЛІІ

- Акудовiч Валянцiн
- Акулiн Эдуард
- Алексiевiч Святлана
- Аляксандраў Мiкалай
- Анiсiм Алена
- Анiська Сяргей
- Антончык Сяргей
- Антусевiч Сяргей
- Арастовiч Алесь
- Аркуш Алесь
- Арлоў Уладзiмiр
- Арэхва Анжалiка
- Астаповiч Антон
- Астрэйка Яўгенiя
- Атрошчанкаў Аляксандр
- Атчанашанка Людмiла
- Бабак Вольга
- Багданкевiч Станiслаў
- Багдановiч Марына
- Багдонас Эдмiнас
- Бандарэнка Андрэй
- Бандарэнка Вольга

Вітаем!

Вітаем вас на старонках Галерэі БАЖ – інтэрнэт-энцыклапедыі, прысвечанай героям кніг Аляксандра Тамковіча.

Аляксандр Леанідавіч Тамковіч – нарадзіўся 9 лістапада 1963 года ў горадзе Ашмяны Гродзенскай вобласці.

У 1987 годзе скончыў факультэт журналістыкі Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча. Працаваў карэспандэнтам газеты «Во славу Родины», намеснікам галоўнага рэдактара газеты «Свободные новости». У 2001-м стварыў і ўзначаліў газету «День».

З 2000 года – сябра кіраўніцтва Беларускай асацыяцыі журналістаў. З 2009 года – сябра беларускага ПЭН-цэнтра.

З 2012 года – сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Узнагароджаны рознымі прэміямі, у тым ліку дыпломам імя Ю. Захаранкі «З паднятым забралам» і прэміяй ПЭН-цэнтра імя Алеся Адамовіча.

Наш калега Аляксандр Тамковіч героямі сваіх кніг абірае адметных сучаснікаў – навукоўцаў, пісьменнікаў, палітыкаў, журналістаў...

Людзі з акрэсленай грамадзянскай пазіцыяй, творцы і прыклады годнасці ў няпростым нашым жыцці склалі своеасаблівую інтэрнэт-энцыклапедыю, размешчаную ў Галерэі БАЖ :

http://gallery.baj.by

Спасылка на Галерэю БАЖ
http://gallery.baj.by
праз QR-код

